NOAH E. COTSEN LIBRARY OF
YIDDISH CHILDREN'S LITERATURE

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 04936

SARAHKE

Joseph Opatoshu

Permanent preservation of this book was made possible
by Linette Liebling & Peter Demulth
in memory of
Zelda & Joel Liebling

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

י. אָפּאַטאָשו

שרהקע

פאַרלאַג „קינדערפרײַנד", וואַרשע 1938

J. OPATOSZU

SORKE

„Kinder-Frajnd“ Warszawa 1938

זעצעריי ה. גלאַנץ מוראַנאָווסקע 28 וו. 25

Druk. „Renoma“ Warszawa

קאַפּיטל 1

אַליין אין וואַלד

שרהקע איז געוואַקסן אין וואַלד אַליין, כמעט אָן חברטעס.

מאַריאַנע, דעם לעשניקס ווײַב, האָט שרהקען מיטגענומען קלויבן יאַגדעס, שוואָמען, פאַרקראָכן מיט איר אויף דער לאָנקע, נישט ווײַט פון דער ווײַסל, וווּ זייערע קי האָבן זיך געפּאַשעט.

שרהקע איז געזעסן, געריסן פעלדבלומען און געהערט ווי מאַריאַנע דערציילט וועגן דעם אַלטן מילנער, וואָס געפינט זיך אין דער ווינטמיל, ווי דער מילנער קען אַרויספירן די שטיינער און זיי לויפן אים נאָך ווי געטרײַע הינט, ווי דער מילנער האָט אַ פלייט און אַז ער וויל, גייט ער אין פעלד אַרײַן, זעצט זיך אַוועק, נעמט שפּילן און מחנותווײַז באַווײַזן זיך פעלדמײַז, רינגלען אים אַרום, דרייען מיט די עקן און אַז ער הערט אויף צו שפּילן, באַהאַלטן זיי זיך אין די נאָרעס.

זוניקע פליטערלעך האָבן געגלעט, געקושט, זיך פאַרקליבן אין די פאַרזשמורעטע אויגן — האָט שרהקע אַריבערגעוואָרפן אַ פּאַסמע שוואַרצע האָר, נישט געקענט מער אײַנזיצן, גענומען בײַ מאַריאַנען אַ שטיקל ברויט און געגאַנגען צו די וועלשענע ביימער. זי האָט ליב געהאַט צו קוקן, ווי די וועווריקעס שפּרינגען פון צווײַג צו צווײַג. זי האָט זיי געוואָרפן קרישקעס און די וועווריקעס האָבן שרהקען אַרומגערינגלט, געגעסן פון אירע הענט אַרויס.

די קליינע שרהקע איז געשטאַנען מיטן צעשפּרייטן פאַר-

טעכל אַ פרישע, מיט רויטע פעדעמלעך אין די בלאַסע באַקן און אַרום איר זענען געשפרונגען גאָלדענע וועוריקעס, געשפרונגען, זיך געשטעלט אויף די הינטערשטע פיסלעך, פאַרריסן די לאַנגע, האָריקע עקן, געקוקט, אײַנגעקוועטשט די שנעבעלעך און געשמעקט.

און אַז זי האָט צעטיילט דאָס גאַנצע ברויט, האָט זי אַראָפּגעלאָזט דאָס פאַרטעכל, געשטאַנען נאָך אַ ווײַלע, אַ פּאַטש געטון מיט די הענטלעך:

— נישטאָ מער! וואַרט, מאָרגן וועל איך ווידער קומען!

זי האָט זיך געשלעפּט איבערן וואַלד.

אַ האָז מיט אַ פּאָר אויפגעשטעלטע אויערן איז געזעסן אויף די הינטערשטע פיסלעך, ווי אַן אויסגעהאַקטער און געקוקט אין הימל אַרײַן. ער האָט דערזען שרהקען, זיך אַפּנים דערשראָקן, אומגעלייגט די אויערן און געמאַכט פיס.

שרהקע איז געבליבן שטיין, אַרײַנגעלייגט אַ פינגער אין מויל, זיך פאַרטראַכט און געגאַנגען ווײַטער.

אויפן וועג האָט זי געקליבן רויטע יאַגדעס. זי האָט זיך אָפּגעשטעלט בײַ אַ יונג ביימל און עס דרייסט אַ שאָקל געטון:

— דו ווייסט, כ׳בין דעם שרײַבערס טאָכטער?

— דו ווילסט מיר נישט ענטפערן?

— נאַרעלע, אַז כ׳ווער בייז, בעט איך מײַן טאַטן, האַקט מען דיך אויס!

— מײַן טאַטע וועט מיך נישט פאָלגן?

— ער וועט מיך יאָ פאָלגן! ער האָט מיך אַזוי ליב — ב — — — אַלע בײַנאַכט נעמט ער מיך אין בעט אַרײַן און דערציילט מיר אַזוינע שיינע מעשות און דיך נישט, אַ בע! דיך נישט — — — דו וויינסט? וויין נישט, כ׳וועל אים נישט זאָגן, אָסור! כ׳וועל אַלע טאָג צו דיר קומען. מיר וועלן זײַן חבר. כ׳וועל דיר אַלץ דערציילן, אַלץ, גוט? כ׳האָב אַזאַ שיינע ליאַלקע מיט זײַדענע קליידער. אַז מען גיט איר אַ קוועטש, רעדט זי.

— גלייבסט נישט? יאָ, גלייב. מײַן טאַטע זאָגט, כ׳זאָג קיין מאָל קיין ליגן נישט!

— פאַר וואָס שווײַגסטו? גיי, ביסט אַ שלעכטער! כ׳האָב פײַנט שלעכטע! כ׳וועל מיט דיר אייביק זײַן ברוגז, אייביק!

און אַן אָנגעכמורעטע האָט זיך שרהקע געשלעפּט אייבערן וואַלד, ביז זי איז פאַרקראָכן אויפן בערגל, וווּ דער וויאַטראַק איז געשטאַנען. דעם וויאַטראַק האָט שרהקע זייער ליב געהאַט. פיל מאָל האָט זיך איר געדאַכט, אַז דער וויאַטראַק איז אַן אַלטער גיבור, שטייט אויפן בערגל, מיט דעם גרויסן פאַרשימלטן היטל און פאַרטרײַבט פון זיי אַלע וואַלדגזלנים.

דער אַלטער וויאַטראַק איז אַ גוטער, נאָר מען דאַרף אים נישט ברענגען אין כעס אַרײַן. אַז מען ברענגט אים אין כעס, נעמט ער וואָיען, פײַפן און דרייט מיט די פליגלען אָן אויפהער, און טאַקע פאַר אַ יאָרן איז דאָס יונגע ביקל מיטן איינעם האָרן אַרויס פון שטאַל, אויסגעהאַקט דאָס פענצטער, גענומען איבערקערן דעם גאַנצן הויף. דאָס ביקל איז באַלד צו צום וויאַטראַק און מיטן גאַנצן כּוח אים אַ באָדזשע געטון. דער וויאַטראַק האָט געטון אַ שטאַרקן קרעכץ, אַ פליגל האָט זיך אויסגעבראָכן און דאָס ביקל איז אַוועקגעשלײַדערט געוואָרן אויף עטלעכע איילן א דערהרגעטער.

פון דעמאָלט אָן האָט זי נאָך ליבער געקריגן דעם וויאַטראַק. פאַרן מילנער האָט זי אפילו מורא געהאַט, נאָר זי האָט נישט געוווּסט, וואָס עס ציט זי צו אים. זי האָט איין מאָל געזען, ווי דער אַלטער מילנער האָט אָנגעריסן וועלשענע בלעטער, געדרייט די בלעטער, געדרייט, גענומען די פלייט, זיך פונאַנדערגעשפּילט — האָבן די בלעטער גענומען טאַנצן, זיך דרייען אַרום אים. שרהקע האָט נאָך מער מורא געקריגן פאַרן מילנער און אין דער זעלבער צײַט איז זי אָפטער געגאַנגען צו אים.

— גוט מאָרגן, מיקאָלײַ!

— גוט מאָרגן, שיינע פאַננע! ווו איז דער פאָן שרײַבער?

— דער טאַטע איז אין וואַלד.

— גוט, טאָכטערל!

— מיקאָלײַ, שפּיל אַ ביסל!

דער אַלטער מילנער האָט אַרויסגענומען די פליִט, געמאַכט עטלעכע באַוועגונגען מיט די פינגער, פאַרלייגט אַ פוס אויף אַ פוס און זיך פונאַנדערגעשפּילט.

שרהקע האָט געקוקט אויפן גרויען מילנער, וואָס ווײנט תמיד איינער אַליין אויף דער ווינטמיל, האָט נישט קיינעם און ס'איז איר אומעטיק געוואָרן.

מיקאָלײַ האָט אויפגעהערט שפּילן און אַ קוש געטון שרהקען אין קעפּל.

שרהקע איז געוואָרן דרייסטער, אַרײַנגעשטעלט איר הענטל אין זײַנע זילבערנע פאַסמעס האָר:

— האָסט נישט מורא דאָ אַליין צו זײַן? אַפילו בײַ נאַכט אויך נישט?

— פאַר וועמען זאָל איך מורא האָבן, קינד מײַנס?

— ברײַנע זאָגט, אַז בײַ נאַכט טאַנצן אַרום אויפן וויאַטראַק טײַוואָלים. און דו האָסט נישט מורא? ווי זעט אויס אַ טײַוואָל?

מיקאָלײַ האָט געשמייכלט.

— ווי אַ ציגײַנער נאָר מיט אַן עק.

— יאָ, יאָ, — האָט שרהקע זיך געפרייט. — איך האָב אַ מאָל געזען, ווי אַ קליין ציגײַנערל האָט זיך געגליטשט אַ באָרוועסער אויפן אײַז. ער האָט געהאַלטן די הענטלעך אין די קעשענעס, זיך געגליטשט און צוגעפײַפט, און אַז ער האָט געזען, ווי איך קוק אים אָן, האָט ער זיך פונאַנדערגעלאַכט און מיר אויסגעבלעקט אַ צונג. מיקאָלײַ, אמת ער איז אַ טײַוואָל?

— אַ קליין טײַוועלע, — האָט זיך מיקאָלײַ צעלאַכט.

שרהקע איז אַראָפּ פון וויאַטראַק, געזשמורעט פון צופיל ליכט מיט די אויגן און געגאַנגען מיט דער לאָנקע.

די ווײַסל האָט זיך געצוונדן אונטער דער צעפלאַמטער זון, זיך געוויגט ווי אַ בריליאַנטענער שפּיגל, אָפּגעשפּיגלט די גרינע לאַנקעס — איז די ווײַסל פון ביידע זײַטן גרין געוואָרן. און בארג אַרויף, וווּ די ווײַסל האָט זיך געשפּאָלטן אין צווייען, מיטגעריסן, צעדריוולטע, זילבערנע סטענגעס און געפאַלן מיט אַ געפּילדער אויף שפּיציקע מיט גרינעם מאָך באַוואַקסענע סקאַלעס — איז אויסגעוואַקסן וואַנדעס קריסטאַלענער פּאַלאַץ.

און וואַנדע, די קייסערין פון דער ווײַסל, מיט די גאָל־דענע האָר, מיטן בלויען קלייד ווי דער ים, האָט געבלענדט די אויגן, געגלעט און געוואָרעמט ווי אַ שטראַל, זיך פאַרגנבעט אונטערן האַרץ און געוועקט, גערופן אין פּאַלאַץ אַרײַן, גערופן צו די שוואַרצע סקאַלעס — האָט שרהקע דערזען די מוטער אַזאַ יונגע, אַ וואַסערדיקע, געשלייערט אין שבתדיקע טערקישע שאַלטיכער.

— קום טאָכטערשי, קום צו דײַן מאַמעשי! שלעכטע מענטשן האָבן דיך פון מיר צוגענומען, טאָכטערשי! קום צו דײַן מאַמעשי! — האָט די ווײַסל גערופן, פאַרגאַרט צו זיך.

און טיף פון וואַלד אַרויס זענען שטראַלן באַפאַלן שרה־קען, זי געגומען קושן, צינדן אירע בלאַסע באַקן — האָט זי פאַרזשמורעט די אויגן, אײַנגעקאָרטשעט דאָס קעפּל און פאַר־שוונדן צווישן די ביימער.

— ווּ גייסטו, טאָכטערשי? — איז מרדכי איר אַנטקעגן געקומען מיט צעשפּרייטע הענט.

דער פאָטער האָט זי אויפגעהויבן, זיך אײַנגעקוקט אין אירע שוואַרצע אויגן, אַז שרהקע האָט אַזש מורא געקריגן, זי צוגעדריקט אַ ווײַלע צו זײַן ברוסט און אַ פאַרטראַכטער גע־נומען גיין מיט איר אַהיים.

די ביימער, איינס בײַ איינס געקליבענע, ווי די ריזן, מיט קרוינען אויף די קעפּ, האָבן געטראָגן סודות אויף הונ־דערט שלעסער. ווינטער אין די לאַנגע אָוונטן, ווען די הע־קערס זענען אוועק פון וואַלד, האָבן יונגע ביימער זיך געטו־ליעט צו די אַלטע. די אַלטע ביימער האָבן צעעפנט די פאַר־

ראָסטעטע שלעסער און דערציילט וועגן וואַנדען, דער קייסערין פון דער ווײַסל, וועגן די אַלטע דעמבעס, צו וועלכע די העקערס האָבן תּפילה געטון, וועגן דעם ערשטן ישוב אַרום דעם „אַלשינגע“, ווי מרדכיס עלטער-זיידע האָט פאַרטריבן מיט אַ שם-המפורש די רוחות פון וואַלד, וועגן מרדכיס געהאָנגענעם טאַטן, וואָס האָט געטרײַ געדינט פּוילן.

מרדכיס זיידע איז געווען שרײַבער אין ליפּאָווצער וואַלד. דאָרט איז זײַן טאַטע געבוירן געוואָרן, זיך אויסגעהאָדעוועט, חתונה געהאַט און פאַרנומען דעם זיידנס שטעל. דאָרט איז ער, מרדכי, געבוירן געוואָרן, זײַן קינדהייט פאַרבראַכט, געלערנט בײַ דעם מקובל ר׳ איטשע, דאָרט האָט ער זיך פאַרליבט אין פאַכטערס טאָכטער רחל.

מיט דער צײַט האָט ס׳ווײַב אים געבוירן אַ טאָכטער און איז אין קימפּעט משוגע געוואָרן.

שרהקע איז געבוירן געוואָרן אַ בלאַסע, מיט שוואַרצע אייגעלעך, מיט שוואַרצע הערעלעך אויפן קעפּל.

איין מאָל אין אַ זוניקן נאָכמיטאָג האָבן פּויערים, וואָס האָבן געאַרבעט בײַ דער ווײַסל, אַרויסגעשלעפּט אַ מוטער מיט אַ קינד. די מוטער איז געווען אַ דערטרונקענע און שרהקען האָט מען קוים דערמונטערט.

נאָך דעם אומגליק איז מרדכי אין גאַנצן פאַרשוויגן געוואָרן, באַשלאָסן מער נישט חתונה צו האָבן און זיך גענומען אויסהאָדעווען דאָס מיידעלע.

קאַפּיטל 2

באַקענט זיך מיט ברוכן

שרהקע האָט זיך אָנגעטון אַ שובקע אויף פוטער, אַ וואָלענעם שאַל אויפן קאָפּ און ווי אַ דאָרפסמיידל איז זי אַרויס מיט דער אַלטער דינסט ברײַנע אויפן גאַניק, וואָס געפינט זיך פאַר זייער הויז.

דער פּאַטער איז שוין געזעסן אין אַ טיפן שליטן, געשפּאַנט אין צוויי צוגאָווע פערד. די פיס זענען געווען באַדעקט מיט אַ פוטערנעם קאָץ און ער האָט געוואַרט אויף שרהקען.

דער ווײַסזילבערנער שניי האָט מיט אַ מאָל אָפּגעגאָסן שרהקען מיט אַזוי פיל ליכט, אַז זי האָט געמוזט פאַרמאַכן אויף אַ ווײַלע די אויגן. שרהקע האָט דערפילט, ווי דער פראָסט קנײַפּט די באַק, פידלט אונטער די פיס — איז זי לעבעדיקער געוואָרן. זי האָט גיך געכאַפּט צוויי הענטלעך מיט שניי, עס גוט אײַנגעקוועטשט, זיך אַרומגעקוקט און, דער־זעענדיק ווי דער לעשניק גייט אַרויס פון שטאַל אין דעם וואַטענעם „סוקמאַן", מיט אַ בײַטש אין דער האַנט — האָט זי אַ געשריי געטון:

— וואַצעק, כאַפּ!

דער לעשניק האָט אויפגעהויבן דעם קאָפּ, און די קויל שניי האָט זיך צעלייגט אויף זײַן פּנים.

וואַצעק האָט זיך צעלאַכט, גיך געכאַפּט שרהקען, גע־וואָלט אויסצײַען אויפן שניי און זי גלײַך אַוועקגעזעצט אויפן שליטן.

די אַלטע ברײַנע האָט זי גוט אַרומגעדעקט, זיך צעקושט, אָנגעזאָגט מרדכין, ער זאָל אַכטונג טון אויפן קינד — און די פערד האָבן לײַכט גערירט פון אָרט.

אַ לענגערע צײַט זענען זיי געפאָרן און געשוויגן. מרדכי איז געווען פאַרטיפט אין זײַנע געשעפטן, און שרהקע האָט זיך נישט געקענט אָפּרײַסן פון דעם פאַרשנייטן וואַלד, וואָס האָט זיך געטונקט און געשפּיגלט אין זונשײַן.

דער שליטן האָט זיך האַסטיק געטראָגן און שרהקע איז ווי אַ פאַרכישופטע געזעסן און געקוקט, ווי די הונדערטער אײַזליכטלעך, וואָס האָבן אַראָפּגעהאָנגען פון די היכע, ווײַסע סאָסנעס, האָבן געבלענדט די אויגן, זיך געצונדן אין בלוי־גרין, רויט־פּאָנס, ווי געשליפענע פּריזמע־גלעזלעך בײַ זיל־בערנע הענגלײַכטער.

פון וואַלד האָט זיך געטראָגן: — האָפּ! האָפּ!

האָט מרדכי שוין נישט געקענט אײַנזיצן אין שליטן, געהייסן וואָצעקן אויסדרייען און צופאָרן צום פּלאַץ, וווּ זײַנע פויערים האָבן אָראָפּגעלאָזט ביימער.

קופּעסווײַז זענען די פויערים געווען צעוואָרפן איבערן וואַלד. טייל האָבן אַראָפּגעלאָזט ביימער, אַנדערע — געזעגט קלעצער און אויפגעשטעלט האָלבעקלאָפטער; טייל זענען געשטאַנען בײַ קיניקע קאָרפּע *), וואָס האָט געפלאַקערט מיט אַ געדיכטן רויך, און זיך געוואַרעמט. דער רויטער פלאַם האָט זיך געשפּילט אין דעם זילבערנעם שניי, אָפּגעגאָסן די פויערים מיט אַ קופּערנעם שײַן.

מיט אַ ווילדער הנאה האָט שרהקע אָפּגעוואָרט יעדן קראַך פון אַ געזונטן, פאַרצווײַגטן בוים, וואָס איז געפאַלן, מיטרײַסנדיק יונגע ביימלעך, אונטער די פויערישע קולות — האָפּ, האָפּ! — טיף אין שניי אַריין.

שרהקען האָט זיך געדאַכט, אַז די געזונטע פויערים מיט די פוטערנע היטלען, מיט די קאָלירטע גאַרטלען אַרום די שעפּסענע פעלצלעך, מיט די שאַרפע, בלאַנקע העק אין זייערע הענט — דאָס איז אַ באַנדע גזלנים. איר פאָטער, דער פירער פון דער באַנדע, לויפט פון איין קופּע צו דער צווייטער, זײַן לאַנגע באָרד טיילט זיך אויף צווייען, און רעדט, שרײַט... די גזלנים וואַרפן זיך אויפן וואַלד מיט בלאַנקע העק און זעגן. אָט לויפן אַכט יונגע פויערים מיט שאַרפע העק, מיט זעגן, שטריק און דרענגער צו אַ געזונטן, פאַרצווײַגטן דעמב. די פויערים פאַרציִען די גאַרטלען און מיט אַ קרעכץ נעמט זיך די זעג אײַנבײַסן מיט אירע ציין אין איין זײַט פון בוים, פון דער צווייטער — אַרבעטן צוויי העק צום טאַקט. מען פאַרוואַרפט שטריק, מען שפּאַרט אונטער דרענגער, די פויערים רוקן זיך אָפּ, די אויגן גלאַנצן מיט אַ קאַלטן פײַער.

---

*) אויסגעבראָכענע וואָרצלען פון אַן אויסגעהאַקטן בוים.

שרהקע האָט געזען, ווי דער דעמב שטייט שטייף, טוט זיך קיין ריר, כאָטש ער ווייסט, אַז באַלד איז נאָך אים, נאָר נאָכגעבן וויל ער נישט. זי האָט גרויס חשק געהאַט צוצוגיין צו די פויערים און זאָגן:

— וואָס אַנטלויפט איר, וואָס? אַכט אויף איינעם! אַז איר גנבעט זיך אונטער, בינדט אים מיט שטריק און איצט אַנטלויפט איר? שעמט אייך!

— טראַ-ראַך!

דער אַלטער דעמב האָט זיך אַ צי געטון, ווי גרויס ער איז געווען, געפאַלן מיט אַ קראַך פון אַ ווייטן דונער.

מרדכי איז אַרײַנגעשפּרונגען אין שליטן אַ פרייליכער, זיך גוט צוגעדעקט, צוגעטוליעט צו זיך שרהקען.

— איצט פאָרן מיר גלײַך אין שטאָט אַרײַן, צו דער מומע גיטל!

די פערד, אַרויסקומענדיק אויפן שאָסיי, האָבן זיך פונאַנדערגעטראָגן ווילד, אויפהייבנדיק גאַנצע וואָלקנס שטעכיקע שנייעלעך. דער וואַלד האָט אַלץ געקרעכצט — האָפּ, האָפּ! — איז שרהקען אומעטיק געוואָרן. זי האָט אָנגעשפּאַרט איר קעפּל אויפן פאָטערס ברוסט און זיך פאַרטראַכט.

— שרהקע, שלאָפסט?

— ניין, טאַטעשי! וואָס איז?

— גאָר נישט!

אין דער מיט פון אַ פאַרפרוירן וואַסער, אויף אַ בערגל, איז געשטאַנען אַ זעקסוועגנטיקע געבײַדע, מיט צוויי ריזיק הויכע, קײַלעכדיקע טורעמס. די גאַנצע געבײַדע איז געווען באַשאָטן מיט שניי, פון אונטער וועלכן עס האָבן אַרויסגעשטאַרט נאַקעטע, פאַרצווײַגטע ביימער.

— טאַטעשי, ווער וווינט דאָ?

— דאָס איז דאָך פּאָטאָצקיס שלאָס, קינד מײַנס. זעסט, ווען כ׳בין נאָך אַ ייִנגל געווען, פלעגט דײַן זיידעשי, עליו השלום, נישט הייסן קוקן אַהינצו. דאָרט — פלעגט ער זאָגן — טאַנצן אַרום קליינע דײַטשלעך — שדים. וואַרט, מיר וועלן

באַלד דורכפאָרן, ווערסטו זען, ווי גרויס דער שלאָס איז, ווי דיק די ווענט זענען, אַז מען קען זיך אויסדרייען מיט אַ פּאָר פערד אויף אַ וואַנט.

שרהקע האָט זיך גוט איינגעהערט, פאַרמאַכט די אויגן, צוריק אָנגעשפּאַרט דאָס קעפּל אָן פּאָטערס ברוסט און זיך איינגעטוליעט.

מיט יאָרן צוריק האָט געלעבט אַ כראַביאַנקע – יאַדוויגע. שיין איז יאַדוויגע געווען – געשמט איבער קרוין פּוילן און ליטע. בלינדע בעטלער מיט פאַרוואַקסענע קעפּ ווי חכמים, מיט קאָלטענעוואַטע לאַנגע בערד, מיט באַנדורעס אונטער די אָרעמס, האָבן זיך געשלעפּט איבער פּוילישע וועלדער און פעלדער, איבער פּריצישע הויפן, באַזונגען יאַדוויגעס שיינקייט.

יונג איז יאַדוויגע געווען — קוים אַכצן פרילינגס געציילט. האָט דאָס יונגוואַרג מיט אומגעדולד געוואַרט אויפן סיים, געוואָלט אָנקוקן די שיינע יאַדוויגע.

און וואַנדע, די קייסערין פון דער ווייסל, האָט זייער געוואָלט נעמען יאַדוויגען פאַר איר זון, דעם לאַנגפיסיקן טאַדעוש — האָט זי אים אויסגעבויט אַ פּאַלאַץ, אים געשענקט איר הערב, דעם עלטסטן פּוילישן הערב — אַ ווייסן אָדלער מיט צוויי סנאָפּעס זאַנגען – און געשיקט טאַדעושן נאָך וואַרשע אויפן סיים.

שיין איז יאַדוויגע געווען — דאָס קלענסטע גאָלדענע שיכל געטראָגן, האָט דאָס יונגוואַרג געהאַלטן אין איין שרייען „וויוואַט“, געטרונקען פאַר יאַדוויגעס געזונט.

און דער לאַנגפיסיקער טאַדעוש, און דער כראַביע פּאָטאָצקי – די גרעסטע פּוילישע יחסנים – האָבן געבעטן יאַדוויגעס האַנט ביי אירע עלטערן.

נישט געפעלן איז יאַדוויגען דער לאַנגפיסיקער טאַדעוש, געפעלן אין יאַדוויגען פּאָטאָצקי מיט די קריגערישע וואָנסן, איז זי געפאַלן אויף אַ קאַפּריז – ווער עס וועט איר אויפבויען אַ שענערן פּאַלאַץ, צו דעם וועט זי געהערן.

וואַנדע, די קייסערין פון דער ווײַסל, האָט אויסגעבויט אַ קרישטאָלענעם פּאַלאַץ — און טאַקע דעם לאַנגפיסיקנס שלאָס שענער געווען.

און יאַדוויגען איז, ווי אויף צו להכעיס, געפעלן געוואָרן פּאָטאָצקיס שלאָס, געבויט פון אַכטעקיקע שטיינער און פון ווײַסלע פון אייער, האָט זי מיט אים חתונה געהאַט און געבוירן צום יאָר אַ זון.

און געשטורעמט האָט וואַנדע, צוויי מאָל אויסגעגאָסן די ווײַסל, פּאַרפלייצט דערפער, אומגעבראַכט נפשות, געשווירן נקמה צו נעמען פון יאַדוויגען פאַר איר באַליידיקטן זון, דעם לאַנגפיסיקן טאַדעוש.

אויסגעוואַקסן איז יאַדוויגעס זון — האָט זי אים אַוועקגעשיקט נאָך ווילנע לערנען.

און וואַנדע האָט נישט גערוט, אַרויסגעשיקט נאָך ווילנע אַן אָפּגעבערענט בראָנזן מיידל, אַ ייִדישע טאָכטער, וואָס האָט זיך מיט יאָרן צוריק באַהאַלטן בײַ וואַנדען אין פּאַלאַץ, נישט געוואָלט ווערן גראַף פּאָטאָצקיס קעפּסווײַב.

שיין זענען ייִדישע טעכטער — איז דאָס בראָנזענע מיידל, שולמית האָט זי געהייסן, אַ שיינע געווען.

געפעלן זענען דעם יונגן גראַף ייִדישע טעכטער און מער פון אַלעמען — די שוואַרצהנוודיקע שולמית.

פאַרליבט איז דער יונגער גראַף געווען, זיך געשאַרט אַרום שולמיתעס בלויען טורעם בײַ טאָג און בײַ נאַכט, און ס'האָבן אי בלומען, אי מיידלעך געלאַכט...

מגייר געווען האָט זיך דער יונגער גראַף — שולמית האָט געוואָלט זיכער זײַן אין גאַנצן. האָט דער סיים אים איבערגעגעבן צום ווילנער קלויסטער און מען האָט אים פאַרברענט.

נישט גערוט האָט וואַנדע, נקמה גענומען פאַר איר באַליידיקטן זון, דעם לאַנגפיסיקן טאַדעוש. זי האָט זיך פאַרקליבן אין שלאָס אַרײַן מיט אירע בלויע וואַסער־מיידלעך—

אין יאַדווינע מיטן גראַף פון עגמת נפש געשטאָרבן, און דער שלאָס איז געוואָרן וויסט.

און נאַכט איין, נאַכט אויס טראָגט זיך דער יונגער גר איבער פוילישע פעלדער, רײַט אויף אַ שוואַרץ צוגאָווע פערד, אַ קרוין אויפן קאָפּ, זינגט „שיר השירים" און זוכט זײַן כּלה, זײַן שולמית.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

שרהקע האָט זיך אַ טרייסל געטון, ווי זי וואָלט אויפֿגעקומען פון אַ פאַרכישופטן חלום, צעעפנט דאָס מויל און געזען, ווי אַ ייִד מיט אַ פּאָר קאָסע אויגן שטעלט אָפּ די פערד. דער פּאָטער האָט אַרויסגענומען צוויי קופּערנע מטבעות און באַצאָלט שלאָגבוים-געלט.

שרהקע האָט נישט צײַט געהאַט אַ טראַכט צו טון, ווי דער שליטן האָט זיך אָפּגעשטעלט פאַר אַ בשמים-געוועלב.

די מומע גיטל איז אַרויס אין אַ וואַטענעם קאַפּטן:

— אָ, וואָס פאַר אַ געסט! וואָס מאַכסטו, מרדכי? און דו, שרהקעלע קרוין? קום אהער!

גיטל האָט שרהקען אַראָפּגענומען פון שליטן און זי גענומען קושן, האַלזן.

מרדכי איז באַלד אַוועק אין שטאָט אַרײַן וועגן געשעפט. גיטל האָט שרהקען דערווײַל אויסגעטון, באַטראַכט יעדע זאַך, געזאָגט מבינות, אויסגעשלאָגן אַן איי, אַרײַנגעבראַכט פרישע זעמל און געמאַכט עפּעס צו עסן.

בײַם טיש איז געזעסן אַ דאַר בחורל פון אַ יאָר פערצן, מיט אַן אויסגעווייקט פּנים, האָט דערזען שרהקען און זיך פאַרגאַפט.

— ווייסט, ווער דאָס איז? — האָט זיך גיטל געווענדט צו ברוכן. — דאָס איז דעם פעטער מרדכיס מיידל, שרהקע!

ברוך האָט נישט געענטפערט, עטוואָס צעמישט געוואָרן און גענומען דרייען אַ קנעפּל פון זײַן אַלפּאַגן כאַלאַטל. דערווײַל איז אַרײַן אַ קונה, און גיטל איז אַרײַנגעגאַנגען אין געוועלב.

א מאָדנער, — האָט שרהקע געטראַכט. — רעדט גאָר נישט! און איך האָב געמיינט, אַז ברוך איז אַזאַ פריילעכער, א שטאָטיש יינגל! און אפשר שטייט אים נישט אָן צו רעדן מיט מיר?

— ברוך, — האָט שרהקע אָנגעהויבן. — דו ווייסט? כ'האָב אַזוי דיך געוואָלט זען. דער טאַטעשי פלעגט מיר תמיד דער־ציילן, אַז דו ביסט דער בעסטער אין חדר.

שרהקע האָט געגעסן פּאַמעלעך, דרייסט געקוקט אויף ברוכן און געוואָלט, ער זאָל עפּעס ענטפערן.

— כ'גיי נישט מער אין חדר! — האָט ברוך געענטפערט און אויפגעהויבן די אויגן.

— פאַר וואָס?

— ווײַל קליינע חברה גייען אין חדר! און איך בין שוין בר־מיצווה.

— לערנסטו שוין אין גאַנצן נישט?

— וואָס הייסט, כ'לערן נישט? — האָט זיך ברוך צע־לאַכט. — כ'לערן איצט אַליין אין בית־המדרש מיט אַלע בחורים.

— וואָס לערנסטו אין בית־המדרש?

— און אַז כ'וועל דיר זאָגן, וועסטו וויסן? ביסט דאָך א מיידל, — האָט ברוך געענטפערט מיט גדלות.

שרהקע האָט זיך עפּעס דערשראָקן, גלײַך ווי זי וואָלט טאַקע ערשט צום ערשטן מאָל א טראַכט געטון:

בין איך טאַקע א מיידל? — און האָט אַראָפּגעלאָזן א ליפּ. — דאַרף מען נישט!

באַלד האָט זי זיך פאַרגעסן:

— ברוך, פאַר וואָס קומסטו קיין מאָל נישט אין וואַלד אַרײַן?

— וואָס וועל איך דאָרט טון?

— ווייסט וואָס? זומער וועלן מיר צוזאַמען גיין אין וואַלד קלויבן יאַגדעס, שוואָמען, קריכן אויף דיביימער, אַרויסנעמען פון די נעסטן פייגל. אַז נישט, וועלן מיר נעמען

די לאָדקע און פֿאָרן אויף דער ווײַסל. איך פֿאַר אַזוי גוט! כ'שווים אויך, דו ווייסט? און דו שווימסט?

— יאָ, -- האָט ברוך געענטפֿערט און נישט דרייסט געקוקט אויף שרהקען.

ער האָט זיך מיט אַ מאָל דערפֿילט אַזוי נאָענט צו איר, געוואָלט דערציילן, ווי ער שפּרינגט אַראָפּ פֿון בײַדל, מאַכט אַ גורעק איבער פֿינף מינוט, גייט אַ „בואי-בשלום״, וואַסער-טריט, לייגט קלאַפּטער אָן אַ בלעזל — האָט ער זיך באַגעגנט מיט איר בליק, איז רויט געוואָרן און שטיל געבליבן.

— דו ווייסט, ברוך, איך רײַט אויף אַ פֿערד אויך! אַז דער טאַטעשי זעט, לאָזט ער נישט. נאָר ווען ער איז אין וואַלד, זעץ איך זיך אויף אָן אַ זאָטל און רײַט. ס'איז אַזוי גוט! קום אַרויס אין וואַלד אַרײַן, וועלן מיר צוזאַמען רײַטן, גוט?

גיטל איז אַרײַנגעקומען.

— ע, שרהקע, האָסט דאָך גאָר נישט געגעסן! אַלץ שטייט דאָך! עס, קינד!

— מומע, פֿאַר וואָס שיקט די מומע ברוכן קיין מאָל נישט אין וואַלד אַרײַן?

— ווי קען איך אים שיקן, שרהקעלע, אַז ער דאַרף לערנען? מײַן ברוך איז שוין קיין ציין הרע אַ בחור. קוק! — האָט גיטל געוויזן מיט דער האַנט אויף איר זונדל.

— אַ ב - חור, — האָט שרהקע באַכגעשפּעט. -- כ'בין יינגער פֿאַר ברוכן און פֿונדעסטוועגן וועל איך זיך מיט אים פּראָבירן.

ברוך האָט געקוקט אויף דער מוטער און געשמייכלט.

— קום אַהער, ברוך, לאָמיר זיך פּראָבירן! וואָס גיסטו, אַז כ'וועל דיך לייגן?

שרהקע איז גיך צוגעגאַנגען צו ברוכן, אים אַרומגע-כאַפּט, אַ גוטן טרייסל געטון און אים אויסגעצויגן אויף דער פּאָדלאָגע.

— לאָז מיך אָפּ, ס'איז נישט שיין, ס'פּאַסט פֿאַר אַ

שיקסע — האָט זיך ברוך צעשריגן, אַ רויטער פון שאַנדע און איז אויפגעשפּרונגען...

קאַפּיטל 3

ברוך קומט צו גאַסט אין וואַלד אַרײַן

ל״ג בעומר נאָך מיטאָג, האָט זיך די בויד, וואָס גייט מיט פּאַסאַזשירן נאָך פּלאָצק, אָפּגעשטעלט אונטער ליפּאָווצער וואַלד.

לייב בעל־עגלה, אַ שווערער ייִד, מיט שווערע טריט, ווי אַן אָקס, איז אַראָפּ פון דער קעלניע, אַ טרייסל געטון ברוכן:

— נו, בחורל, שפּרינג אַרונטער!

ברוך איז אַראָפּ אַ האַלב דערשראָקענער פון וואָגן. לייב האָט אים אַראָפּגעפירט פון שאָסיי אויף אַ זאַמדיקן וועג, אים געוויזן אויף אַ גרויס, געל געפאַרבט הויז:

— זעסט דאָרט אַ הויז, אַ געלס?

— יאָ.

— דאָרט וווינט דער פעטער מרדכי! גיי גלײַך, האָב קיין מורא! — האָט לייב געזאָגט און זיך אומגעקערט.

ברוך איז געבליבן שטיין אין זײַן שוואַרץ אַלפּאַגן כאַלאַטל, זיך אַרומגעקוקט און נישט מיט זיכערע טריט גענומען גיין צום הויז.

אויף דער לאָנקע אין געלעגן אַ שייגעץ, אויסגעצויגן ווי אַ העכט, געמאַכט מיט די הענט און געדרוקט זײַן קערפּער, ווי איינער וואָס לערנט זיך שווימען. נעבן אים איז געזעסן אַ קאָלטענוואַטער דאָרפישער הונט מיט אַ הרענגל צווישן די פיס, פויל אָפּגעטריבן מיט אַ לאַפּע די פליגן פון אונטערן אויער און געשמאַק געגענעצט. נישט ווײַט, אונטער אַ בוים, זענען געשטאַנען צוויי קי, געפרײַכט און מעלה־גרה געווען.

ברוך האָט געפילט, ווי די פיס וואַקלען זיך אים און ער האָט גענומען גיין פּאַמעלעכער.

דער שייגעץ איז אויפגעשפרונגען, באַטראַכט ברוכן און זיך צעלאַכט:

— וווהין?

— צום שרייבער.

— גלייך! — האָט דער שייגעץ אַ בורטשע געטון, זיך געלייגט אין דער זעלבער פּאָזע און ווייטער געשווומען.

ברוך האָט זיך דערפילט עטוואָס לייכטער, גענומען שפּרייזן גיכער און אַלץ אין איינעם געוואָרפן בליקן צום שייגעץ, טאָמער יאָגט ער אים נאָך.

ביי דער וועראַנדע האָט זיך ברוך אָפּגעשטעלט, אַרויסגענומען זיין נאָזטיכל, אָפּגעשטויבט די שיך מיט די גומעס אין דער זייט, זיך אַ טאַפּ געטון ביים שניפּסל, וואָס האָט געשטעקט אין דעם ווייסן, איבערגעלייגטן קאָלנער פון העמד, אָפּגעהוסט און אַרויף אויפן טרעפּל.

מרדכי איז אים אַנטקעגן געקומען מיט אַ האַלבן „קלאַפּטער" אין דער האַנט:

— זע נאָר, זע! שלום-עליכם, ברוך! וואָס מאַכסטו עפּעס? און וואָס מאַכט די מאַמע? קום אַריין.

ברוך איז אַריין פּאַמעלעך, עס האָט זיך אים נישט געוואָלט טרעפן שרהקען. אַזאַ ווילדע, שעמט זיך גאָר נישט, און וואָס איר קען נאָך אַלץ איינפאַלן דעם פעטער אין די אויגן?

— ס׳קאָצל קום, ברוך! אויסגעוואַקסן, קיין עין-הרע, אַ בחור! נו, וואָס מאַכט די מאַמע? ביסט דאָך אַוודאי הונגעריק? — האָט די אַלטע ברײַנע געזאָגט אַלץ מיט אַ מאָל.

— ניין... — האָט ברוך געענטפערט, און איז רויט געוואָרן.

— ע, וואָס ער רעדט! ברײַנע, מאַכט אים עפּעס צו עסן! — האָט מרדכי געשמייכלט און זיך געווענדט צו ברוכן.

— וואָס איז שײַך, ברוך? ס׳איז דאָך הײַנט עפּעס ל״ג בעומר. און קרעפּלעך צו עסן איז דאָך אַ מיצווה — אם אין קמח אין תורה. האַ, האַ! כ׳שיק דיר באַלד אַהער שרהקען, זי

וועט זיך דאָס איין מאָל פּרייען. — און מרדכי איז אַרויס פון שטוב.

די אַלטע ב־ײַנע האָט אַרײַנגעבראַכט אויף אַ ווײַסן טאַץ אַ שיסל מיט קרעפּלעך, ברויט, פּוטער און קעז.

— וואַש זיך און עס.

ברוך האָט זיך געוואַשן, געמאַכט המוציא. די אַלטע האָט זיך געריבן די פינגער אָן וואַנט־ נאָכגעזאָגט אָמן.

עס האָט זיך געהערט אַ שטאַרקער שפּרונג אויף דער חעראַנדע, באַלד האָט זיך געעפנט די טיר.

— דאָס גייט שרהקע, — האָט ברײַנע אַ צופרידענע גע־זאָגט.

שרהקע איז אַרײַן אַ צעפלאַמטע, די בלאַסע באַקן פאַר־רויטלט, און מיט אַ קורצן אָטעם האָט זי אָנגעהויבן:

— אײַ, גוט וואָס דו ביסט געקומען, ברוך! בין איך גע־לאָפן! ס׳האַרץ קלאַפּט מיר!

שרהקע האָט אָנגענומען ברוכס האַנט, צוגעלייגט צו איר ברוסט:

— נאַ, זע!

ברײַנע האָט באַמערקט, ווי ברוך האָט זיך פאַרלוירן.

— וואָס לאָזסטו אים נישט עסן, דו ווילדע ציג!

שרהקע האָט זיך נישט אײַנגעהערט, וואָס ברײַנע רעדט.

— ווייסט, ווו איך בין געווען? בײַ די ציגײַנער. בײַ אונדז הינטערן וואַלד ווינען ציגײַנער. דאָרט איז דאָ אַן אַלטע ציגאַנקע, האָט זי מיך אַזוי ליב! זי זאָגט, אַז איך זע אויס ווי אַ פּרינצעסין, — האָט זיך שרהקע צעלאַכט אויפן קול.

— געדענק זשע, שרהקע, — האָט ברײַנע געמוסרט. — גיי נישט צו די ציגײַנער! זיי וועלן דיך נאָך באַכישופן!

— ציגײַנער זענען מכשפים! — האָט ברוך אויסגעבאַמבלט פון דער שיסל.

— איר ווייסט? — האָט שרהקע פיידן אָנגעקוקט און גע־לאַכט. — ציגאַנקעס באָדן זיך נישט נאַקעט, זיי שעמען זיך

פאַר אונדז, ווײַסע — באָדן זיי זיך אין די העמדער, אויף מײַן וואָרט!

— וו׳הייסט, זיי שעמען זיך? — האָט ברײַנע זיך געפרעגט.

— ווײַל זיי זענען אויפן לײַב שוואַרצער, ווי אויפן פּנים, אַזוי שוואַרץ. גלײַך ווי מען וואָלט זיי מיט סאַדזע אויסגעשמירט!

— אַלץ ווייס עס! — האָט ברײַנע געשמייכלט.

— אַוודאי ווייס איך! כ׳האָב זיך הײַנט געבאָדן, איך און מאַריאַנע, מיט די ציגאַנקעס צוזאַמען. איז צו מיר צוגעגאַנגען די אַלטע ציגאַנקע, מיר געגלעט די האָר און מיר אַ קוש געטון אין דער פּלייצע. האָסטו געדאַרפט זען, ווי מאַריאַנאַ האָט גענומען מאַכן קולות:

—אָ, היילקע מאַריאַ, זי האָט דיך באַכישופט. דאָרט, וווּ זי האָט דיר אַ קוש געטון, וועט דיר אויסוואַקסן אַ מכּה, גרויס ווי אַן איי.

— און די ציגאַנקע? — האָט ברוך אַ נײַגעריקער געפרעגט.

— די ציגאַנקע? זי האָט זיך געהאַלטן אין איין צלמען: — גיי שוין, גיי! מענטש דו! וואָס דו טראַכסט אַלץ אויס! — האָט די ציגאַנקע געוויינט — גאָט זאָל היטן! ער איז דאָך אַן עדות, אַז איך האָב איר גאָר נישט געטון! כ׳האָב מײַנע אַלטע אויגן נישט געקענט אָפּרײַסן פון שרהקען! ווי שיין זי איז אין וואַסער! ווי אַ שיינע רויז! האָב איך איר אַ קוש געטון.

— און מאַריאַנע האָט געשוויגן? — האָט ברײַנע זי געפרעגט.

— מאַריאַנע האָט גענומען אַ טיכל מיט — — מיט — — כ׳שעם זיך פאַר ברוכן, — האָט שרהקע קאָקעטיש געזאָגט. געשטאַנען אַ ווײַלע, ווי זי וואָלט זיך געישובט, ארומגעכאַפּט ברײַנען, איר עפּעס אײַנגערוימט אין אויער און זיך געבויגן אין דרײַען פאַר געלעכטער.

ברײַנע האָט געשאָקלט מיטן קאָפּ.

— אַז אַ מיידל האָט קיין עול נישט! כ׳וועל שוין דעם

טאַטן הײַנט מאַכן אַ מי־שברך! ווו איז דאָס געהערט געוואָרן, אַז אַ יידישע טאָכטער זאָל זיך באָדן מיט ציגאַנקעס! און וואָס וועט זײַן, אַז עס וועט איר טאַקע אַ מכה אויסוואַקסן?

שרהקע האָט אַרומגענומען די אַלטע ברײַנע מיט איין האַנט אַרום האַלדז און זי גענומען קושן:

— וועסט זאָגן דעם טאַטן, ברײַנע? ניטע! זאָג נישט!

— טאָ איז מען נישט אַזוי ווילד! פּאַסט דאָס פאַר אַזאַ גרויס מיידל ווי דו? ביסט דאָך שוין באַלד אַ כלה־מיידל?

שרהקע האָט אַראָפּגעלאָזט די אויגן און זיך צעלאַכט.

— נו, אַצינד גיי אַ ביסל אַרויס מיט ברוכן, — האָט ברײַנע שרהקען אַרומגענומען, און איר גלײַך געמאַכט די האָר. — נאָר זוים זיך נישט לאַנג און דער עיקר, זײַ נישט ווילד, הערסט?

ברוך מיט שרהקען זענען געגאַנגען אויף אַ שמאָלער סטעזשקע, וואָס פירט אין וואַלד אַרײַן.

— ווו וווינען די ציגײַנער? — האָט זיך ברוך געפרעגט.

— הינטערן וואַלד אין לײַוונטענע בײַדלעך.

— און אַז ס'רעגנט?

— אַז ס'רעגנט? דעקן זיי זיך איבער מיט פּלאַכטעס. ס'איז אַזוי גוט צו זיצן אין א בויד, אַז ס'רעגנט! זיי שטעלן אַוועק אין דער מיט אַ גרויסן, אײַזערנעם שאַף מיט ברענענדיקע קוילן, פאַרמאַכן די בויד אַרום און אַרום, צעלייגן דעקן מיט קישנס, ציִען זיך אויס אויף די בײַכער, און זיי שפּילן, זינגען, און דער רעגן קלאַפּט אין דער פּלאַכטע, קלאַפּט!

— און דו האָסט נישט מורא פאַר זיי? דו ווייסט, אַז זיי מאַכן פון אונדזערן אַ מענטשן אַ ציגײַנער? זיי כאַפּן קליינע קינדער, שערן אָפּ די הערעלעך, נעמען פון אַלטע ציגײַנער צוויי גרויע האָר, מישן דאָס אויס מיט אַ ביסל סמאָלע, זאָגן עפּעס דרײַ מאָל, און דאָס קינד ווערט אַ ציגײַנערל. זיי זענען דאָך אמתע מכשפים!

— איך האָב נישט מורא, — האָט שרהקע געענטפערט. — זעסט, מיקאָלײַ, אונדזער מילנער, איז אַ גרעסערער מכשף, אַז

ער וויל, רופט ער צונויף אַלע פעלדמײַז, און איך גיי צו אים יעדן טאָג אויפן וויאַטראַק.

— דו האָסט עס אַליין געזען? — האָט ברוך זיך גע־פרעגט.

— אוודאי האָב איך געזען! ער האָט נאָך אָפּגעטון אַ גרעסערן כּישוף אויך!

— סאָרע כּישוף?

— מיקאָלײַ האָט זיך אַ מאָל פאַרליבט אין אַ שיקסע. די שיקסע האָט אים נישט געוואָלט, האָט מיקאָלײַ געכאַפּט אַ ווײַסע קאַץ מיט אַ שוואַרצן עק, זי דערהרגעט, אַרײַנגעלייגט אין אַן ערדענעם טאָפּ, און אים גוט אַרומגעקלעפּט מיט ליים. ער האָט צעלייגט אַ פײַער אין מיטן פעלד און געלאָזט די קאַץ קאָכן דרײַ טעג און דרײַ נעכט. אין דער זעלבער צײַט איז מיקאָלײַ אַוועק צו דער שיקסע, אײַנגעשמירט מיט געקעכטס דאָס טויער מיט די לאָדן, ווו זי האָט געוווינט, און נאָך אין דער זעל־בער נאַכט איז די שיקסע צו אים געקומען אויפן וויאַטראַק.

ברוך איז געווען אַזוי פאַרטיפט אין דער מעשה, אַז ער האָט נישט באַמערקט, ווי זיי זענען אַרויף אויף אַ הויכן באַרג.

פון אונטן האָבן זיך געצויגן ברייטע, גרינע לאָנקעס, דורכגעוועבט מיט ווײַסע און בלויע בלומען. אין מיטן דער לאָנקע איז געשפּרונגען אַ געפּענטעט פערד. דערנעבן איז אַרומגעלאָפן אַ יונג זשרעבאַקל. דאָס זשרעבאַקל האָט זיך אָפּ־געשטעלט, שטאָלץ פאַרריסן דאָס קעפּל, אויפגעשטעלט דעם קורצן עק, אַ קלאַפּ געטון מיט די הינטערשטע קאָפּיטעס, זיך צעהירזשעט, אָפּערגעוואָרפן מיט אַ מאָל אין דער לופט די פע־דערשטע און הינטערשטע פיס, און זיך פונאַנדערגעטראָגן אי־בערן פעלד אין דער פאָרם פון אַ האַלבן קרײַז.

— ווילסט זען, ווי איך רײַט? — האָט שרהקע זיך גע־ווענדט צו ברוכן און אים אָנגענומען פאַר אַ האַנט. — קום אַראָפּ!

זיי האָבן זיך געהאַלטן פאַר די הענט און זענען גע־לאָפן באַרג אַראָפּ.

— אַט אַזוי זעצט מען זיך אויף אַ פערד, — האָט שרהקע ווילעריש געזאָגט. — מיט דער לינקער האַנט נעמט מען זיך אָן פאַר דער גריווע, די רעכטע לייגט מען דאָ אַוועק און מען טוט זיך אַט אַזוי אַ הייב, זעסט?

שרהקע האָט בשעת-מעשה אַ הייב געטון איר קערפּער, דער לאַנגער צאָפּ איז זיך צעפלויגן. זי איז געבליבן זיצן אויפן פערד און אירע ווײַסע ציין, ווי פרישער ווײַסער קעז, האָבן געלאַכט.

— אַצינד פּראָביר דו! — האָט שרהקע געזאָגט און איז אַרונטער פון פערד.

ברוך האָט זיך געשראָקן. זיך געשעמט פאַר שרהקען, איז צוגעגאַנגען צום פערד און זיך אַ הייב געטון — נאָר עס הייבט זיך נישט.

— ס׳מאַכט נישט, ברוך! ס׳ערשטע מאָל האָב איך אויך נישט געקענט, — האָט אים שרהקע באַרויִקט. — וואַרט, כ׳וועל דיר העלפן.

זי האָט אים אונטערגעהויבן אַ פוס, און ברוך איז אַרויף אויפן פערד, זיך געהאַלטן פעסט מיט ביידע הענט און נאַריש געשמייכלט.

שרהקע האָט פונאַנדערגעפּענטעט דאָס פערד, געמאַכט פון שטריק אַ צײַמל, זיך אַרויפגעכאַפּט הינטער ברוכן, אים אַרומגענומען מיט ביידע הענט, און אַ פײַף געטון. דאָס פערד האָט זיך גערירט פון אָרט. שרהקע האָט עס אַ קיצל געטון מיטן שוך, און דאָס פערד האָט גענומען גיין גיכער.

ברוך האָט געפילט, ווי שרהקעס קערפּער ברענט אים. ער האָט טיפער אײַנגעגראָבן זײַנע הענט אין דער גריווע און האָט זיך אַלץ מער געבויגן צום פערדס קאָפּ. ער האָט מיט אַ מאָל דערפילט, ווי עס נעמט אים שווינדלען פאַר די אויגן. אַז אָט, אָט פאַלט ער אַרונטער.

שרהקע האָט זיך צעלאַכט, און גענומען יאָגן דאָס פערד נאָך שטאַרקער.

ברוך האָט דערפילט. ווי אַלץ אַרום אים דרייט זיך

כאָדאָראָם, האָט ער אָפּגעלאָזט די הענט, פאַרלוירן דעם גלײַכ־געוויכט און אַרויסגעלאָזט אַ קוויטש.

שרהקע האָט אָפּגעשטעלט דאָס פערד און אַרונטער־געשפּרונגען.

ברוך איז געווען בלייך, די צעשראָקענע אויגן גרויס, זיך געשפּאַרט פון קאָפּ אַרויס.

שרהקע האָט אים אָנגענומען פאַר אַ האַנט:

— ביסט בייז, ברוך?

— ניין... נאָר ס׳ערשטע מאָל... און דו יאָגסט אַזוי ס׳פערד, כ׳ווייס ... דער קאָפּ האָט מיר גענומען דרייען...

שרהקע האָט געפּענטעט דאָס פערד, און זיך געלאָזט מיט ברוכן אין וואַלד אַרײַן.

דער וואַלד האָט גערוישט און מיד געמאַכט. דער טיפער הימל האָט געבלענדט די אויגן, זיך געפּאָלדעוועט, ווי בלויע דורכזיכטיקע שטיקער זײַדנס, באַשפּריצט דאָ און דאָרט מיט בלייכע זילבערנע שטויבלעך.

ברוך האָט דעם גאַנצן וועג קיין אויג נישט אַראָפּ־גענומען פון שרהקען, געזען ווי אירע באַקן רויטלען זיך, ווי אַ פּאַסמע שוואַרצע האָר איז צעפּאָלן איבערן שטערן, און ווי דער דיקער לאַנגער צאָפּ הייבט זיך, בייגט זיך, און ער האָט חשק געקראָגן צו נעמען דעם צאָפּ אין דער האַנט אַרײַן, אים כאָטש אָנרירן, און אים האָט זיך געדוכט, אַז שרהקע איז אַ בת מלכה, ער אַ בן מלך, און זיי שפּאַצירן אין אַ גרויסן, געדיכטן וואַלד, פון וועלכן זיי וועלן קיין מאָל נישט אַרויס. דאָ וועט ער זיצן און לערנען תורה, לערנען מיט התמדה, און אַז די צײַט וועט קומען, ווען ער וועט נתגלה ווערן, וועט ער רופן שרהקען, און איר אָפּמאָלן די שענסטע קרישטאָלענע פּאַלאַצן פון מלאָכים ושרים, און דער פּאַלאַץ, וואָס וועט אים געפעלן, וועט ער פונקט ווי ר׳ אָדם בעל שם גוזר זײַן, אַז דער פּאַלאַץ מיט די קנעכט און די דינער זאָל אַריבער אין וואַלד אַרײַן. ער וועט פאַרטרײַבן אַלע שדים און וואַלד־גזלנים. ער וועט...

— שרהקע, ס׳זענען עפּעס דאָ אַ סך גזלנים אין וואַלד?
— אוודאי איז דאָ!
— און איר האָט נישט מורא דאָ צו וווינען?
— ניין, אונדז טשעפּען זיי נישט! זיי האָבן מורא פאַר אונדזער לעשניק. ער איז אַ גבור!
— כ׳בין זיכער אָבער, אַז צו אונדזער זײַנוול קומט ער נישט!
— ווער איז זײַנוול?
— זײַנוול איז אַ פערד־גנב, און שטאַרק איז ער, ווי שמשון הגבור. מעגסט הערן. פאַר אַ יאָרן האָט אַ הינקעדיקער פּויער געבראַכט אַ יונג עקסל אין שטאָט אַרײַן צו פאַרקויפן. די קצבים האָבן מיט אים נישט געקענט מושווה ווערן, איז ער געוואָרן בייז, דער פּויער מיין איך, און געשריגן: „זשידעס, איר ווילט אָנקריגן די בהמה בחנם, כ׳וועל זי אײַך מכות פאַרקויפן! לאָז אפילו דער „ראַבין״ אַליין קומען, און זיך אויסציִען, וועט ער עס ביליקער נישט קויפן״. איז זײַנוול שטאַרק אין כעס געוואָרן. שלאָגן דעם פּויער האָט ער נישט געוואָלט — אַ קאַליקע. איז ער צו צום עקסל און עס דערלאַנגט עטלעכע מאָל מיט זיין פויסט אין קאָפּ, אַז דאָס עקסל האָט זיך באַלד אויסגעצויגן מיט די קאָפּיטעס אַרויף.

שרהקע האָט געשוויגן און געגאַנגען פּאַמעלעך איבערן וואַלד.

— ברוך, ס׳איז אמת, אַז מען שדכנט דיר שוין שדוכים? בריינע האָט מיר דערציילט, אַז דו וועסט ווערן אַ רב.

ברוך איז רויט געוואָרן, זי געוואָלט עפּעס פרעגן, האָט זיך געטראָפן מיט איר בליק, און איז שטיל געבליבן...

— עפּעס אַ שיין מיידל? אַ וואַרשעווערין?

ברוך האָט אַ קוועטש געטון מיט די פּלייצעס.

— און וועסט טאַקע ווערן אַ רב? וועסט גיין אַ גרויס שטרײַמל מיט אַזאַ אַטלעסענער קאַפּאָטע, ווי דער אַלטער רב? און וועסט פּסקנען שאלות אויך?

— ווען איך וועל קריגן היתר-הוראָה. — האָט ברוך אַ צופרידענער געשמייכלט.

— און אַז איך וועל דיר ברענגען אַ שאלה, וועסט תמיד מאַכן כשר, אמת?

ברוך האָט זיך צעלאַכט אויפן קול און האָט פאַר גרויס שמחה אָנגעכאַפּט שרהקען פאַר דער האַנט.

שרהקע איז געשטאַנען אַ ווײַלע, אים אָנגעקוקט. דער-נאָך האָט זי אַראָפּגעכאַפּט זײַן היטל, זיך אָנגעטון, און אָפּגעשפּרונגען אויף עטלעכע טריט.

— נו, אַצינד כאַפּ מיך! וועסט מיך נישט כאַפּן, אַ-בע!— האָט שרהקע שטיפעריש געלאַכט און צוגעטאַנצט.

ברוך האָט זי גענומען יאָגן, שרהקע איז געשפּרונגען, ווי אַ יונגע סאַרנע, פון איין בוים אונטערן צווייטן, האַלטנדיק איר לאַנגען צאָפּ אין מויל. מיט אַ מאָל האָט זי זיך אָפּגע-שטעלט, זיך געלאָזט כאַפּן — האָט זי ברוך אַרומגעכאַפּט מיטביידע הענט, געבליבן שטיין, ווי אַ צעמעקעטער, נישט געוווּסט וואָס צו טון, און זיך פאַרשעמט.

שפּעט אין אָוונט האָט שרהקע אָנגענומען ברוכן פאַר דער האַנט און איז מיט אים אַהיים געגאַנגען.

אַ לײַכט ווינטל האָט געבלאָזן, זיך געטראָגן איבערן וואַלד מיט אַ רויש און מיטגעבראַכט מיט זיך אַ שאַרפן נאַכטיקן וואַלד-ריח.

באַלד האָט זיך דערהערט אַ וואָיען, גלײַך ווי אַ משוגענער וואָלט זיך פאַרקליבן אײנער אַליין אין וואַלד, ברייט צעעפנט די ווילדע אויגן, אַרויסגעשטשירעט די געלע ציין און געשריגן אין דער נאַכט אַרײַן.

ב-וך האָט געפילט, ווי הענט און פיס ווערן בײַ אים אָפּגענומען, און האָט זיך פעסטער צוגעדריקט צו שרהקען.

— וואָס איז דאָס?

— אַ סאָווע שרײַט.

דאָס געשריי איז געוואָרן אַלץ נענטער, פאַרגליווערט דאָס בלוט.

פון דער פינצטער האָבן אַרויסגעגלאָצט אַ פּאָר גרויסע, גרויע אויגן. אַ סאָווע איז געזעסן, געקוקט מיט איר פּלאַטשיק פּנים, ווי אַ טראַגעדיקע קאַץ. געעפנט דעם עטוואָס קרומלעכן פּיסק און געוואָיעט. איין לאַפּע האָט זי טיף איינגעגראָבן אין אַ קוסט און מיט דער צווייטער האָט זי געשטיקט אַ קליינעם האָז. דער האָז האָט זיך געוואָרפן מיט די פיסלעך, געריסן דאָס קעפּל, געצאַפּלט און געוואָרטשעט.

ברוך איז געוואָרן אַ פאַרציטערטער, געכאַפּט אַ שטיק האָלץ און געוואָלט אָפּמעסטן דער סאָווע.

— מ׳טאָר נישט, — האָט שרהקע אים אָנגעכאַפּט בײַם אַרבל. — ס׳איז אַ גרויסער חטא צו הרגנען אַ סאָווע. נאָכן טויט קומט זי אין חלום און וואָיעט אַזוי לאַנג, ביז מען ווערט משוגע.

ברוך האָט זיך דערשראָקן, אַראָפּגעלאָזט דאָס האָלץ, פעסטער אָנגענומען שרהקעס האַנט און זיי זענען געלאָפן אין שטוב אַרײַן.

קאַפּיטל 4

שרהקע לייענט „יאַסעלע"

די אַלטע דינסט ברײַנע איז געזעסן אויף אַ פוסבענקל, געשטריקט אַ זאָק און צוגעוואָרפן בעריאָזעווע העלצער אין אויוון אַרײַן. די ווײַסע קאָרע האָט זיך געקאָרטשעט, געקנאַקט. און דער אויוון האָט היימלעך געברענט, געפלאַצט פון היץ. אַ פלאַם האָט זיך אַרויסגעשפּאַרט אויף דער שטוב און אָפּגעגאָסן אַלץ מיט אַ קופּערנעם שײַן.

דורך די פענצטער האָבן אַרײַנגעקוקט פאַרשנייטע, אויסגעגראָבענע קאַרפּעס, ווי ווײַסע בערן, און האָבן אָנגעיאָגט אַ שרעק. האָבן זיך אַלע אין שטוב אָנגעהויבן טוליען, גע-

רוקט זיך אַלץ נענטער צום פונאַנדערגעבּרענטן קאַכל־אויוון.

מרדכי איז געלעגן אויף דער קאַנאַפּע, געפּיפּקעט אַ ציביק, זיך אײַנגעהערט, ווי שרהקע, שוין אַ מיידל פון אַ יאָר צוועלף, מיט גאָלדענע פּעדעמלעך אין די בלאַסע באַקן, לייענט דינעזאָנס „יאָסעלע", און אין דער זעלבער צײַט האָט זיך אים געפּלאָנטערט אַ מעשה מיט אַ שטורעם, וואָס האָט דעכּער אַרונטערגעריסן, זעק מיט תּבואה אַרויסגעטראָגן, באַפאַלן אויפן וועג אַן אונגאַר מיט אַ גרויסן קאַסטן סחורה אויף די פּלייצעס און אים איבער דער ווײַסל אַ לעבעדיקן אַריבערגעטראָגן.

פון וואַלד איז יעדע ווײַלע אָנגעקומען אַ ווינט, מיטגעבּראַכט גאַנצע פלאַכטעס שניי און זיי אַ שלײַדער געטון אין די פענצטער.

— נישט אַנדערש, עמעצער האָט זיך אויפגעהאָנגען! — האָט די אַלטע ברײַנע אָפּגעזיפצט.

זי האָט אויסגעזוכט אין אַ טאָרבע מיט קנעפּ שרהקעס אַ מילכציינדל און עס איר געגעבן:

— נאַ, טאָכטערשי, גיב אָפּ דעם פײַער זײַנס, וועט אפשר אַ ביסל שטילער ווערן!

שרהקע האָט זיך דערפרייט מיטן ציינדל, אַרונטערגעכאַפּט דאָס אָפּענע ביכל אונטער דעם אָרעם און איז צוגעשפּרונגען צום פײַער:

— מײַזעלע, מײַזעלע, פײַערדיק מײַזעלע, נאַ דיר אַ ביינערנעם צאָן און גיב מיר אַן אײַזערנעם צאָן! — און זי האָט אַרײַנגעוואָרפן דאָס ציינדל אין דעם צעפלאַמטן אויוון.

דער ווינט האָט זיך פאַרקליבן הינטער אַ שטיק אָפּשטייענדיק בלעך, און מיט אַ פײַפערײַ גענומען האַמערן איבערן דאַך, אַז עס האָט אויסגעזען, דאָס הויז פאַלט אײַן.

שרהקע האָט געקוקט אויף ברײַנען און געלאַכט:

— אַז ס'רײַסט נאָך שטאַרקער!

די אַלטע האָט אַרומגעכאַפּט שרהקען, איר אויסגעקושט די אויגן:

— שטיפערקע דו! לייען בעסער ווײַטער, שרהקע.

שרהקע האָט געלייענט פּאַמעלעך, אירע בלייכע באַקן האָבן זיך פֿאַרצויגן מיט אַ בלאַסער רויטקייט, די אויגן האָבן געגלאַנצט.

ברײַנע האָט זיך אײַנגעהערט און געטראַכט:

— אַ שוואַרצע גבורה זיי האָבן דאָס! ווי זיי שרײַבן דאָס אַלץ ריכטיק אָפּ! אַ!

שרהקע האָט געלייענט, ווי דער רבי שלאָגט יאָסעלען, ווי דער קאַנטשיק פֿאַלט תּמיד אויף יאָסעלעס דאַרער פּלייצע. זי האָט דערפֿילט, ווי עס פֿאַרקלעמט איר אונטערן האַרצל און גרויסע דורכזיכטיקע טרערן האָבן זיך איר געשטעלט אין די אויגן.

ברײַנע האָט זיך געווישט די נאָז מיטן פֿאַרטעך:

— יאָ, יאָ, אַן אָרעם קינד. ס׳האָט נישט, ווער עס זאָל זיך פֿאַר אים אָננעמען, שלאָגן אַלע, ווער עס וויל!

שרהקע האָט אויפֿגעהערט לייענען, אויסגעווישט די אויגן:

— טאַטעשי, פֿאַר וואָס איז דער רבי אַזאַ שלעכטער? וואָס האָט ער געוואָלט פֿון יאָסעלען? פֿאַר וואָס האָט ער די רײַכע קינדער נישט געשלאָגן? אָ, כ׳וואָלט אַזאַ רבין די אויגן אויסגעדראַפּעט! — האָט שרהקע אַ קלאַפּ געטון מיטן פֿויסטל אין טיש.

— ע, נאַריש קינד, ס׳איז דאָך אַ מעשה! און דו נעמסט דיר צום האַרץ! — האָט מרדכי געשמייכלט.

— און דאָס טראַכט אַלץ דער שרײַבער אויס פֿון איי־גענעם קאָפּ? — האָט שרהקע זיך געפֿרעגט.

— ווי דען? דערפֿאַר איז ער דאָך אַ שרײַבער!

— דאָס האָט שוין איין מאָל אַ קאָפּ! — האָט די אַלטע אָפּגעזיפֿצט.

שרהקע האָט ווײַטער געלייענט.

מרדכי האָט עטלעכע מאָל געוואָלט צונעמען דאָס ביכל:

— תּשעה־באָב ווילסטו מיר מאַכן, נאַריש קינד? אַ

שרײַבער טראַכט אויס אַ מעשה, און זי נעמט זיך צום האַרצן! —
און בשעת־מעשה האָט מרדכי געפילט, ווי טרערן וואַרגן אים
אין האַלדז.

— אויף מײַן וואָרט, ווי ס'איז אמת, נו, נו, — האָט די
אַלטע דינסט אַרויסגעוויינט פון פּאַרטעך.

— טאַטעשי, — האָט שרהקע זיך געפרעגט. — האָט מען
ברוכן, די מומע גיטלס, אויך אַזוי געשלאָגן? דו זאָגסט דאָך,
אַז די מומע גיטל איז אָרעם.

— גיי שוין, גיי, — האָט דער פּאָטער געשטאַמלט און
גענומען די שפּיץ באָרד אין מויל אַרײַן.

אין דרויסן האָט געפײַפט דער ווינט, זיך געשפּאַרט אין
אַלע ווינקלען, ווי שדים וואָלטן זיך אָפּגעריסן, געפּאַטשט גאַנצע
הויפנס שניי אין פענצטער אַרײַן. דאָס פײַער האָט זיך צע־
ברענט שטאַרקער, געקנאַקט און די פלעמלעך האָבן זיך אַרויס־
געשפּאַרט פון אויוון, זיך געריסן אין צימער אַרײַן, געצאַפּלט
ווי צונגען פון פײַערדיקע שלאַנגען.

שרהקע האָט געלייענט מיט אַ ציטערדיקער שטים:

„— — יאַסעלע איז געגאַנגען עטלעכע טריט אַליין.
באַלד האָבן זיך די פיסעלעך אונטערגעבראָכן און ער האָט
זיך מיט די לעצטע כוחות קוים צום פּאַרקן געשלעפּט. דאָ
האָט ער זיך אַנידערגעזעצט, געמיינט אָפּרוען אַ ביסל. נאָר
באַלד האָט ער זיך פאַרגעסן, וווּ ער איז. פײַערדיקע רעדער
האָבן זיך געדרייט אין זײַנע אייגעלעך און, דאַכט זיך, אַזוי
פינצטער אַרום אים, פונדעסטוועגן זעט ער עפּעס מענטשן,
אַזעלכע מאָדנע, הויכע מענטשן, מיט דרײַ נעזער, מיט פינף
נעזער — — מיט אַ סך קעפּ... ער שרעקט זיך פאַר זיי, ער
ציטערט, זיי ווילן אים אײַנשלינגען, נאָר אָט, דאַכט זיך, שטייט
די מאַמע זײַנע, זי וויינט און גלעט אים. זי לייגט אים אין
בעט, טוליעט אים, נישטאָ מער קיין מענטשן, די מאַמע אויך
נישטאָ..."

דאָ האָט שרהקע אַרויסגעפּלאַצט מיט אַ היסטערישן גע־
וויין. מרדכי איז אויפגעשפּרונגען, געכאַפּט שרהקען אויף זײַן

שויס, זי גענומען בארויקן. און טרערן האָבן געקאַפּעט אויף זײַן לאַנגער, באָרד. ברײַנע האָט זיך אַרײַנגעשאַרט אין קיך מיט פאַרשוואָלענע אויגן. שרהקע האָט אַרומגעכאַפּט דעם טאַטער מיט דער האַנט אַרום האַלדז:

— טאַטעשי, פאַר וואָס איז דער שרײַבער אַזאַ שלעכטער?

— וואָס מיינסטו, שרהקע?

— כ'מיין, טאַטעשי, דער שרײַבער האָט דאָך געקענט ענדיקן אַנדערש! ווען איך וואָלט אויסגעטראַכט אַזאַ מעשה, וואָלט איך יאָסעלען געמאַכט פאַר אַ גבור, אויף מײַן וואָרט! איך וואָלט זײַן טאַטן געזונט געמאַכט און זײַן גוטע מאַמע נישט געלאָזט שטאַרבן. גלייבסטו נישט? דערנאָך וואָלט יאָסעלע גענומען נקמה פון אַלע, פון אַלע! צומייסט פון דער גראָבער, רײַכער שיינדל׳ אַזאַ פּאַסקודסטווע!

מרדכי האָט געשמייכלט און אויסגעקושט שרהקען די אויגן.

— טאַטעשי, זעסט, יאָסעלעס טויטע מאַמע איז אים געקומען צו חלום... און מײַן מאַמע קומט צו מיר קיין מאָל נישט! פאַרוואָס? זי האָט מיך פײַנט? מײַן מאַמעשי איז דאָך אַזאַ גוטע געווען, וואָס? זי איז געווען אַ שיינע, טאַטעשי? ווי האָט זי אויסגעזען?

— פּונקט ווי דו, שרהקע.

שרהקע האָט צעעפנט אירע שוואַרצע אויגן, און געקוקט דעם טאַטער אין מויל אַרײַן:

— טאַטעשי, פאַר וואָס זאָגט ברײַנע, אַז די מאַמעשי איז געווען אַ בלאָנדע, אַז איך געראָט נישט אין דער מאַמעשי אַרײַן?

מרדכי האָט אַ טרייסל געטון מיטן קאָפּ, ווי איינער וואָס וואַכט אויף זיצנדיקערהייט פון אַ חלום.

— וואָס? ברײַנע זאָגט, דײַן מאַמע איז געווען אַ בלאָנדע? יאָ, מײַן קינד, אַ בלאָנדע, אַ בלאָנדע...

קאפיטל 5

די מראָזאָווסקין

שרהקע איז געזעסן איינע אַליין בײַם טיש. די ביכלעך מיט די שרײַבהעפטן זענען געווען צעוואָרפן אַרום איר. זי איז געזעסן אַ צעפּאַטעלטע, דער קאָפּ אָנגעשפּאַרט אָן די הענט, די פינגער אויסגעשמירט מיט טינט, מעכאַניש איבער־געחזרט צום צענטן מאָל „זשעסי ז׳עמע" און געטראַכט בשעת מעשה וועגן איר עלטער־באָבען, וואָס האָט גערעדט מיט נאַפּאָלעאָנען פראַנצויזיש. שרהקע איז געווען שטאָלץ מיט איר עלטער־באָבען, ליב געהאַט אַרומצוטראָגן מיט זיך אַ גאָלדן טאַבאַק־שקעטעלע מיט נאַפּאָלעאָנס בילד, וואָס די באָבע האָט פון אים געקראָגן אַ מתנה, און תמיד געחלומט, אַז זי וועט עלטער ווערן, וועט זי זײַן אין פּאַריז, געפילט, אַז זי האָט אַ שײַכות מיט דער שטאָט און געווען זיכער, אַז דאָס גאָלדענע שקעטעלע וועט פאַר איר אַלע וועגן עפענען.

זי האָט אַ קוק געטון אויפן זייגער, געוווסט, אַז די מראָזאָווסקין קען יעדע מינוט אָנקומען און זי קען נאָך נישט די לעקציעס, איז זי בייז געוואָרן אויף זיך, וואָס נאַרישקייטן קריכן איר אין קאָפּ אַרײַן, זיך פאַרשטעלט מיט די הענט די אויגן און אויף דאָס נײַ אָנגעהויבן:

„זשעסי ז׳עמע, זשעסי ז׳עמע, טי ע ז׳עמע."

זי האָט איבערגעזאָגט יעדעס וואָרט עטלעכע מאָל, באַלד צוריק פאַרגעסן, מער נישט געוווסט, וואָס די ליפּן חזרן, געקוקט דורכן פענצטער, צי די מראָזאָווסקין פאָרט נישט אָן. און אין קאָפּ האָט זיך איר געפּלאָנטערט צעשקע קראָנענבערג, וועמען די עלטערן האָבן אַוועקגעשיקט נאָך פּאַריז אין אַ פּאַנסיאָן. שרהקע האָט רחמנות געהאַט אויף צעשקען, וואָס אירע עלטערן זענען נישט פרום, פירן זיך ווי די גוים, זיך געערגערט, וואָס זי מוז בלײַבן אין וואַלד, און אין דער זעלבער צײַט זיך פײַנט געהאַט, פאַר וואָס זי איז אין האַרצן צעשקען

מקנא, צעשקעס עלטערער ברודער, זיגמונט, איז גאָר אַ משוגענער — ער וויל צעטיילן די פויערים דעם גאַנצן מאַיאָנטעק. ער איז שוין געזעסן אויך! בריינע זאָגט, ער לעבט נישט שלום מיטן קייסער, פאַרשאַפט אַזוי פיל צרות זיינע עלטערן... זי האָט אים איין מאָל ביי נאַכט געזען ביי זיי אין הויז. דער פאָטער איז מיט אים געבליבן אַליין. זיי האָבן לאַנג גערעדט, זיך געקאָכט, געשריגן. דער פאָטער האָט אים עפּעס נישט געהייסן טון, ער האָט געטענהט, אַז ער מוז עס טון, זי ווייסט נישט, וועגן וואָס עס האָט זיך געהאַנדלט, געדענקט נאָר, ווי זיגמונט, אַ הויכער, אַ בלאָנדער, האָט געקלאַפּט אין טיש, געשריגן. דער פאָטער האָט נישט גע־ ענטפערט, געזעסן און געקוועטש די שוואַרצע באָרד, און אַז זיגמונט האָט גענומען רעדן וועגן איר געהאַנגענעם זיידן, אַזוי שטיל, אַז טרערן האָבן זיך איר געשטעלט אין די אויגן, האָט דער פאָטער נישט אויסגעהאַלטן, אויפגעשפּרונגען און אים איבערגעריסן:

— גענוג, גענוג, פּאַניע קראָנענבערג!

ער האָט אים אָפּגעציילט אַ פּעקל מיט געלט. קראָנענ־ בערג האָט זיך געזעגנט, לאַנג געדריקט דעם פאָטער די האַנט, און ביים אַרויסגיין באַמערקט שרהקען. ער האָט זי אויפגעהויבן, און איר אַ קוש געטון אין קעפּל.

— זיי געזונט, מיידעלע!

שפּעטער, אַז זי האָט געהערט, אַז מען האָט אים גע־ כאַפּט, מען גייט אים שיסן, איז זי אַ צעטומלטע אַריין צום פאָטער:

— איז טאַקע אמת, אַז מען גייט קראָנענבערגן — — — ?

דער פאָטער האָט באַלד נישט געענטפערט, זיך דורכ־ געגאַנגען עטלעכע מאָל דעם צימער, דערנאָך גענומען שרהקען אויף דער שויס:

— אַזאַ קליין מיידל, ווי דו, דאַרף נישט אַלץ וויסן— — — וועסט עלטער ווערן — — — און אויב עמעצער וועט דיך פרעגן וועגן קראָנענבערגן, זאָג, דו ווייסט נישט.

— איז עס טאַקע אמת?
— וואָס, מײַן טאָכטער?
— אַז מען גייט אים שיסן?
— נישט אמת, נישט אמת.

פון דעמאָלט אָן האָט שרהקע אָנגעהויבן צו קוקן מיט חשד אויפן פאָטער, ס'איז איר געוואָרן קשה, געפילט, אַז ער באַהאַלט פון אַלעמען עפּעס, אָפטער גענומען קוקן דורכן לעכל פון שלאָס אין קאַבינעט אַרײַן, ווו ער איז געזעסן אָן אָפּגעשלאָסענער צווישן די שווערע שענק מיט ספרים, און געשריבן שעהן נאָך אַנאַנד. וואָס האָט ער געקענט שרײַבן? און טיף ערגעץ אין דער נשמה האָט זיך געוועקט בײַ שרהקען נישט קיין קלאָרער פאַרלאַנג אויסצוגעפינען, וואָס ער שרײַבט. אויב עס איז אמת, וואָס ברײַנע זאָגט, - האָט זיך שרהקע נישט אויפגעהערט צו פּלאָנטערן, — אַז קראָנענבערג איז ערגער פון אַ גוי, גלייבט נישט אין גאָט, און איר פאָטער איז דאָך אַזאַ פרומער, טאַ, ווי קומט עס, ער זאָל האָבן צו טון מיט אַזאַ — —

זי האָט געהערט פון דעם אַלטן האַלצהעקער אָן דער האַנט, אַז איר פאָטער האָט אײַנגעשטעלט ס'לעבן פאַר פּוילן, געהערט פון ברײַנען, אַז איר פאָטער איז אַ בעל־תשובה, געוווּסט, אַז ער איז בחורווײַז אַנטלאָפן פון דער היים — — — פאַר וואָס דערציילט ער קיין מאָל נישט, ווו ער איז געווען? און פאַר וואָס איז ער אַנטלאָפן? זי איז זיכער, אַז זי געדענקט, כאָטש ברײַנע זאָגט, אַז ס'איז אוממעגלעך, איר מאַמען — אַ דאַרע, אַ הויכע, געשלייערט אין שאַלטיכער. זי געדענקט, ווי די מוטער האָט געוויינט, געהאַלטן שרהקען נעבן דער ברוסט, געקושט, געשריגן אויפן פאָטער, אַז ער איז אַ גוי, אַז ער האָט זי נישט ליב, אַז זי וועט אַוועק מיטן קינד, דערנאָך איז געוואָרן שטיל, אַזוי שטיל, אַז שרהקע האָט זיך פון שרעק פונאַנדערגעוויינט, געדענקט, ווי דער פאָטער איז געשטאַנען איבער איר, זי געגלעט, געגעבן דעם גאָלדענעם זייגער, און פון דעמאָלט אָן האָט זי מער די מוטער נישט געזען.

אָן דער בריטשקע, וואָס האָט זיך אָפּגעשטעלט הינטערן פענסטער, האָט שרהקע געוווסט, אַז די מראָזאָווסקין איז שוין דאָ. זי האָט אויף גיך אַ כאַפּ געטון די ביכער מיט די העפטן, זיי איינגעלייגט, נאָך אַ מאָל איבערגעקוקט, צי זי קען „פּאָוורוט טאַטי״ אויף אויסווייניק, גלייך געמאַכט די האָר און געוואַרט, די לערערין זאָל אַריינקומען.

די מראָזאָווסקין איז געווען גוווערנאַנטקע ביי די קראָנענבערגס. האָט מרדכי געפּועלט, זי זאָל דריי מאָל אַ וואָך אַריבערקומען אין וואַלד אַריין און לערנען שרהקען.

די מראָזאָווסקין, נישט קיין הויכע, אַ דאַרע, מיט אַ לענגלעך אַריסטאָקראַטיש פּנים, ווו די האָר, ערטערווייז שוין גראָלעך, האָבן זיך געלייגט פון ביידע זייטן קאָפּ אין אַ שרונט, איז אַריינגעקומען מיט אַ זיסן שמייכל:

— גוטן טאָג סאָרוניו!

שרהקע האָט געמאַכט אַ רעווערענס, אַ קוש געטון דער לערערין אין דער האַנט, האָט די לערערין זי מוטערלעך אַרומגענומען און איר אַ קוש געטון אין קאָפּ. זי האָט אַ קוק געטון אויף איר זייגערל, וואָס זי האָט געטראָגן אויף אַ שוואַרץ שנירל, זיך געזעצט ביים טיש:

— ביסט פאַרטיק, סאָרוניו?

— פאַרטיק.

שרהקע איז איבערגעגאַנגען פון איין קעגנשטאַנד אין צווייטן, געווען צופרידן, וואָס די מראָזאָווסקין קוועלט פון איר אָן, אַריינגעטעמט אין זיך דעם דינעם ריח פון פּערפומען, וואָס האָט זיך געטראָגן פון איר, געקוקט, ווי אַלץ אַרום דער מראָזאָווסקין איז אַזוי ציכטיק, אַזש טרוקן, ווי מען וואָלט זי לאַנג געוואַשן, נאָך לענגער געטריקנט, און פון צופיל טריקענען האָבן זיך אַזש באַוויזן קנייטשלעך ביי איר אויפן פּנים.

די מראָזאָווסקין האָט זיך געפּיילט די נעגל, פון געוווינהייט מיטגעזאָגט מיט דער שילערין און געהאַלטן אין איין איבערחזרן:

— גוט, גוט! לערנסט זיך בעסער פון דער קראָנענבער-

זשאַנקע! כ׳פאַרשטיי נאָר נישט, פאַר וואָס מאַטעמאַטיק גיט זיך דיר אַזוי שווער אײַן? האָסט געמאַכט די אויפגאַבע, וואָס איך האָב דיר געגעבן?

— ניין, — האָט שרהקע אַראָפּגעלאָזט די אויגן.

— נישט גוט, נישט גוט! — האָט די מראָזאָווסקין געשאָקלט מיטן קאָפּ. — דאָס איז קיין פלאַן נישט, איך זאָל דיר יעדעס מאָל מאַכן די אויפגאַבעס. ווען דו וואָלסט געהאַט שלעכטע פעיִקייטן, וואָלט געווען עפּעס אַנדערש. דאָס ווײַזט נאָר, אַז דו לייגסט נישט צו קיין קאָפּ, ווילסט נישט, ביסט ווערט מען זאָל דיך באַשטראָפן! מאַטעמאַטיק איז זייער אַ וויכטיקער קעגנשטאַנד, זייער אַ וויכטיקער, און פּרויען, אויף וועלכע די מענער האָבן געמאַכט אַ פאַלשן בילבול, זיי דאַרפן זיך אויסצייכענען אין מאַטעמאַטיק! ס׳לעצטע מאָל, וואָס כ׳מאַך פאַר דיר די אויפגאַבע, ס׳לעצטע... ווו איז דאָס ביכל?

שרהקע איז געזעסן אַן אָנגעבלאָזענע, אַ צעפלאַמטע, געפילט זיך פונאַנדערצווויינען, געווען זיכער, אַז ס׳איז נישט איר שולד: געפּטרט איבער צוויי שעה, טאָ וואָס איז זי שולדיק, אַז דער ענטפער קומט נישט אויס? זי האָט זיך געערגערט, נישט געקענט אַזוי גיך געפינען ס׳זײַטל און אַ צערודערטע עס אונטערגעטראָגן דער מראָזאָווסקין.

די מראָזאָווסקין האָט געהאַלטן אַ בלײַפעדער מיט אַ העפט, אײַנגעצויגן דעם שטערן, ווי זי וואָלט געוואָלט צונויפנעמען די געדאַנקען און זיך אַ בייזער געטון:

— לייען!

שרהקע האָט גענומען לייענען. די מראָזאָווסקין האָט אין מיטן לייענען צוגענומען בײַ איר ס׳בוך, אָפּנים נישט געכאַפּט, נאָך אַ מאָל איבערגעלייענט און אַ הייב געטון מיט די אַקסלען:

— טאָ וואָס איז דאָ נישטאָ וואָס צו וויסן? קינדער פון אַ פאָלקשול מאַכן שווערערע אויפגאַבעס, פאַרשטייסט? אַז דורך דעם ערשטן קראַן רינט אַ־אײַן אין קעסל אַזוי פיל אין אַ מינוט, דורכן צווייטן אַזוי פיל, און דורכן דריטן אַרויס אַזוי

פיל און דער קעסל נעמט אין זיך אַרײַן אַזוי פיל און אַזוי פיל, פרעגט זיך? — — —

און זי האָט גיך געשריבן, אָנגעוואָרפן רונדיקע ציפערן, געצרעדט אַזוי קלאָר, האָט שרהקע געזען, ווי אײנפאַך ס'איז, געפאַלן בײַ זיך, צוגעגעבן, אַז די מראָזאָווסקין איז גערעכט, זי האָט מיט אַן אמת אַ פאַרשטאָפּטן קאָפּ.

— גו קוק אַרײַן, — האָט די מראָזאָווסקין אַוועקגעלייגט די בלײַפעדער. — וואָס איז דער ענטפער? צוואַנציק מינוט?

שרהקע האָט אַרײַנגעקוקט, זיך אײַנגעהאַלטן, זי זאָל נישט אַרויסווײַזן די צופרידנהייט, וואָס דער ענטפער שטימט נישט און שטיל געזאָגט:

— ניין.

די מראָזאָווסקין האָט נאָך אַ מאָל איבערגעקוקט, צי זי האָט נישט אַ טעות געמאַכט, ווידער איבערגעלייענט די אויפגאַבע, זיך פאַרלוירן פאַר שרהקען, געוואָרן ווייכער. זי האָט אַ קוק געטון אויפן זייגער, זיך געכאַפּט, אַז ס'איז שפּעט און זיך געווענדט צו שרהקען:

— ס'טרעפט אַ מאָל, ס'גיט זיך נישט אײַן, כ'וועל עס אין דער היים איבערקוקן, ס'איז אויך מעגלעך, אַז ס'זאָל זײַן אַ טעות אין ענטפער.

— יאָ, וואָס האָבן מיר נאָך?

— היסטאָריע.

די מראָזאָווסקין האָט אַ נערוועזע געבלעטערט די היסטאָריע, חושד געווען, אַז שרהקען טוט הנאה, וואָס זי האָט אויך נישט געקענט מאַכן די אויפגאַבע און זייער געוואָלט ווײַזן דער שילערין, אַז זי דאַרף זיך נישט איבערנעמען, זי קען סײַ ווי סײַ גאָר נישט.

— מיר זענען, דאַכט זיך, דורכגעגאַנגען ביז אין פופצנטן יאָרהונדערט, האַ?

— יאָ.

— קענסטו מיר נישט זאָגן, ווי ס'האָט זיך געלעבט דעמאָלט דער פרוי אין פוילן?

שרהקע איז געבליבן שטיין, נישט געוווּסט וואָס צו ענט־
פערן, נישט געווען צוגעגרייט אויף אַזאַ פראַגע, זיך נישט
אָפּגעשטעלט אויף דעם בשעת אין לערנען און אָנגעהויבן
שטאַמלען:

— די פרוי האָט אין פופצנטן יאָרהונדערט, כ'מיין אין
פופצנטן יאָרהונדערט האָט די פרוי... וועגן דעם, דאַכט
זיך, איז גאָר נישט געווען...

— געווען, געווען, — האָט די מראַזאָווסקין אַ צופרידענע,
וואָס זי האָט שרהקען ווידער אָוועקגעשטעלט אין אַ פאַרלעגנ־
הייט, געשמייכלט. — אין דעם קאַפּיטל „משפחה" רעדט זיך
וועגן דער פרוי.

— אַ! — האָט שרהקע אַ כאַפּ געטון די האַנט צום
קאָפּ. — כ'מיין, מען פאַרזעערט חתונה צו מאַכן עלף־צוועלף־
יאָריקע מיידלעך, און טעכטער האָבן זיך אָנגעהויבן רעכענען
פאַר יורשים פונקט ווי זין...

— און וואָס נאָך?

— נאָך? — האָט שרהקע זיך געקנאַקט די פינגער.

— כ'מיין, ס'וויכטיקסטע?

— כ'געדענק נישט.

— זעסט? — האָט די מראַזאָווסקין פאַרמאַכט דאָס ביכל,
זיך אָנגעשפּאַרט אָן ווענטל פון דער שטול, די אויגן האָבן
זיך ביי איר אַ צונד געטון, וואָס ס'האָט זיך געמאַכט אַ גע־
לעגנהייט אַרויסצוווייזן, וואָס זי קען. - אין פופצנטן יאָר־
הונדערט האָבן פרויען אָנגעהויבן אָנטייל צו נעמען אין געזעל־
שאַפטלעכן לעבן. שוין ביי קאַזשימיעזש דעם גרויסן זעט
מען, אַז פרויען האָבן אויף אים געהאַט אַ גרויסן איינפלוס,
יענע דאַמען ווערן שוין באַזונגען...

— זיי ווערן באַזונגען פון קראַ... — האָט שרה־
קע איבערגעריסן די מראַזאָווסקין, זיך געכאַפּט, אַז זי האָט
געמאַכט אַ טעות, אַז קראַשעווסקי לעבט נאָך אפשר, זיך פאַר־
רויטלט, און איז אַנטשוויגן געוואָרן.

— פון וועמען? — האָט די לערערין זי איבערגעפרעגט
— אַנטשולדיקט, כ׳האָב געהאַט אַ טעות.
— אַז פאַננאַ סאַרוניאַ מוז תמיד איבערשלאָגן, — האָט די לערערין זיך אָנגעצויגן. — איצט ווייס איך שוין נישט, ווו כ׳האַלט. ווו איז דער דזשענניק?
שרהקע האָט איר דערלאַנגט דעם דזשענניק. פון דער זייט געזען, אַז זי שטעלט איר גוטע צייכנס, האָט זי פאַרגעסן און ווידער געפרעגט.
— איז עס אמת, אַז קאַזשימיעזש האָט געהאַט אַ ייִדי־שע פרוי?
— אסתרקען? — האָט די לערערין געשמייכלט.
— טאָ פאַר וואָס ברענגט ער עס נישט אין דער היס־טאָריע, וואָס מיר לערנען?
— אַלס לעגענדע דאַרף עס זײַן.
— ס׳איז נישטאָ.
— פון וואַנען דען ווייסטו עס?
— כ׳האָב עס געליינט אין „קרול כלאָפּוו״.
— קראַשעווסקיס?
— יאָ.
— זייער אַ גוט ביכל, — האָט די לערערין זיך אָפּ־געשטעלט.
שרהקע האָט געמאַכט אַ רעווערענס, געוואָרט, די לערע־רין זאָל זיך מיט איר געזעגענען.
האָט יענע זי אַרומגענומען.
— אויב פוילסט זיך נישט, סאַרוניו, קום וועלן מיר זיך דורכשפּאַצירן ביז צו דער אַלשינע, דאָס פאָרן איז מיר שוין דערעסן.
— מיט פאַרגעניגן.
זיי זענען אַרויס. די מראָזאָווסקין האָט געהייסן דעם פורמאַן וואַרטן אויף איר בײַ דער „אַלשינע״, אַליין האָט זי גענומען שרהקען אונטערן אָרעם, און זיך מיט איר געלאָזט איבערן זאַמדיקן וועג, וואָס איז פאַרבײַגעלאָפן זייער הויז,

דורכגעשניטן אַ שטיקל ווערדל, און זיך געצויגן צווישן די לאַנקעס.

פאַרן הויז זענען געשטאַנען קײַלעכדיקע בייטן מיט סאַמעטלעך, ווו די קאָלירטע פינטעלעך האָבן אַרויסגע־בלישטשעט פון די סאַמעטנע קעפּלעך, ווי ווייכע קינדערישע אייגעלעך.

עס איז געווען שטיל. פון דער ווײַטנס האָט זיך גע־הערט, ווי אַ וואָגן קומט אָן מיט אַ קלאַפּערײַ. אַ וואָגן מיט ליידיקע טונדלעך פון מילך איז אָנגעפאָרן. דער פאַכטער, אַן אַ כאַלאַט, האָט עטוואָס אײַנגעהאַלטן די פערד, און פאַרבײַ־פאָרנדיק זיך באַגריסט:

— גוטן מאָרגן, וויעלמאָזשנאַ פּאַני מראָזאָווסקאַ!

— מיר קומט הײַנט צו ווינטשן, — האָט דער פאַכטער, אַן אָפּגעברענטער, מיט געלבלעכע צעשויבערטע האָר, דער־מאָנט אַ שטיק זוניק תבואה־פעלד.

— וואָס איז, אַבראַמקו?

— מײַן טאָכטער איז הײַנט אַ כלה געוואָרן.

— ווער, רוכלאַ?

— יאָ.

— זי איז דאָך נאָך אַ קינד?

— די מויד האָט שוין איבער פופצן.

— מזל־טוב, אַבראַמקו! — האָט די מראָזאָווסקין גע־זאָגט אין יידיש, און זיך צעלאַכט.

— מזל־טוב! — האָט דער ייִד אַ שמיץ געטון די פערד, און פאַרשוווּנדן אין אַ זײַטיק געסל.

— זייער גוט, וואָס יידישע מיידלעך פאַרזיצן נישט, — האָט די מראָזאָווסקין, ווי צו זיך געזאָגט.

— און איך גלייב, אַז אויב אַ מיידל קען נישט קריגן, וועמען זי וויל, דאַרף זי פאַרזיצן, — איז שרהקע געווען צופרידן מיט אירע אייגענע רייד. — איז קראָנענבערגס טאָכ־טער פאַרזעסן!

— מיינסטו יאַדוויגען?

— יאָ.

— ביסט נאָך יונג, סאַרוניו! — האָט די מראָזאָווסקין זי אָנגענומען מעשה חברטאָרין. — נאָר איין זאַך װעל איך דיר זאָגן, אַ מיידל טאָר נישט פאַרזיצן. דער שענסטער פּרויס לעבן אָן אַ מאַן האָט פּונקט אַזאַ פּנים, ווי די פּעטסטע ערד אָן וואַסער. די ערד טריקנט איין, ווערט פאַרברענט פון דער אייגענער פייכטקייט... אָט איך אַליין...—האָט די מראָזאָווסקין זיך פאַרלוירן, געשוויגן אַ ווײַלע, ווי זי וואָלט זיך געישובט, צי זי זאָל רעדן פאַר שרהקען. — געהאַט נישט איין געלעגנ־הייט. רודאָווסקי פון פּעפּלאָווקע, דו קענסט דאָך אים, האָט מיט זעכצן יאָר צוריק געבעטן מיין האַנט... כ׳בין דעמאָלט געווען שענער, יינגער...

— טאָ, פאַר וואָס האָט איר נישט חתונה געהאַט? — האָט שרהקע זיך געפילט שלעכט, וואָס די מראָזאָווסקין קלאָגט זיך פאַר איר.

— ס׳איז פיל צו רעדן, — האָט די מראָזאָווסקין אָפּגע־זיפצט. — נאָר אַ פּרוי, זאָג איך דיר, דאַרף חתונה האָבן! נעם מיין קאָלעזשאַנקע, די פאַננע סטאַטקעוויטש. זי איז אַ גוט־באַזיצערין, איז רייך און איך בין זי נישט מקנא. וואָס פאַר אַ לעבן פירט זי אָן אַ מאַן? דרייט זיך אַרום אַן אַלטע פאַננע, קיינער דאַרף זי נישט, ווו זי קומט, וויל מען זיך אָפּטשעפּען פון איר, מען מיידט זי אויס און אַלץ דערפאַר, וואָס זי האָט קיין מאַן נישט. אַ שאָד, אַ שאָד, סאַרוניו, וואָס כ׳בין פאַר־זעסן, כ׳האָב געהאַט אַזוי פיל געלעגנהייטן! — האָט די מראָ־זאָווסקין אַראָפּגעלאָזט דעם קאָפּ, זיך מיט אַ מאָל געכאַפּט, אַז זי האָט עס נישט געדאַרפט רעדן פאַר אַ שילערין און ביסלעכווייז, שווייגנדיק, זיך צוריק אָנגעצויגן.

אַז די בריטשקע מיט דער מראָזאָווסקין איז פאַר־שוווּנדן, איז שרהקע נאָך אַלץ געשטאַנען אויפן זעלבן אָרט, נאָכגעקוקט, ווי די פאַסן פון די רעדער האָבן זיך געשלענגלט און איינגעשניטן אין דער פייכטער ערד, געזעצן, ווי די מראָ־זאָווסקין האָט נאַריש אונטערגעשפּרונגען אין דער בריטשקע,

געגלייבט, אַז זי מוז זײַן זייער אומגליקלעך. אַז פון הײַנט אָן וועט זי תמיד מאַכן די לעקציעס און געפלאַנט, ווי ר'נאָך איר צו העלפן.

קאַפיטל 6

דער וואַלד בליט, שרהקע ווערט צײַטיק

עס איז דורך אַ זומער, אַ ווינטער, דערנאָך נאָך אַ זומער, נאָך אַ ווינטער און דער סאָסנאָווער וואַלד איז ווידער צײַטיק געוואָרן, געשמעקט מיט שוואָמען, מיט קאַליפאָגיע.

טיף אין וואַלד האָט זיך די זמאָרע *) פונאַנדערגעטרייסלט פון איר לאַנגן ווינטערשלאָף, געשפרײַזט אין איר ווײַסן העמד איבער פעלדער, איבער וועלדער, געשפרייט די לאַנגע, פלאַקסענע האָר, ווי סיטשן, איבער הײַזער, איבער דערפער — האָבן זיך די בהמות גענומען דרייען אין די שטאַלן, זיך געריבן אָן די ווענט, געמעקעט: ס'האָט זיי געצויגן אין פעלד אַרײַן.

אַ ווילדע פון צופיל יוגנט און פרישקייט איז די פופצןיעריקע שרהקע, מיט אַ צווײַגל בעז אין די שוואַרצע, צעפאַטלטע האָר, געגאַנגען פאַר נאַכט מיט דער ווײַסל און געשלײַדערט, וואָס עס איז נאָר געקומען אונטער די פיס אין וואַסער אַרײַן. זי האָט זיך יעדע ווײַל אָפגעשטעלט, געקוקט מיט האַלב פאַרבענקטע, האַלב הונגעריקע אויגן אויף דער ווינטמיל, וואָס איז געשטאַנען אויפן בערגל, אַ גאָלדענע אין פלאַמען, פאַרטריבן מיט די פליגל די בלוטיקע זון הינטערן וואַלד— און דער הימל איז פאַרבלוטיקט געוואָרן.

פון צופיל יוגנט און פרישקייט האָט שרהקע אַלייין נישט געוווסט, וואָס זי וויל. זי האָט פאַרביסן די ליפן, זיך אַ וואָרף געטון אין גראָז אַרײַן, פאַרוואָרפן דעם קאָפ אויף אַהינטער

---

*) אַ יונגע מכשפה, אַ מיידל וואָס שטיקט פערד.

און דערזען ווי דער וואַלד, די ווינטמיל ברענען אין דער ווײַסל. און דאָרט וו דער וואלד שנײַדט זיך אין וואַסער אַרײַן, גייט אַ פּאָרל מיט די פיס אַרויף.

שרהקע האָט זיך צעלאַכט, זיך מיט אַ מאָל דערשראָקן פאַרן אייגענעם געלעכטער, זיך אויסגעצויגן, ווי גרויס זי איז געוועז, דאָס פּאָרל זאָל זי נישט באַמערקן און אויף אַלע פיר אַרונטערגעקראָכן הינטער אַ קוסט.

אַ ציגײַנער מיט נאָך גאָר אַ יונגער ציגײַנערין זענען אָנגעקומען פון דער צווייטער זײַט ווײַסל. זיי האָבן צונויפגענומען עטלעכע שטיינער און צעלייגט אַ פײַערל. דער ציגײַנער האָט אַרויסגענומען פון דער ציגײַנערינס פלאַכטע אַ ווײַס גענדזל, אַרײַנגעשטעקט זײַן גראָבן פינגער אין צעעפנטן שנאָבל ווי אַ האַק, האָט דער שנאָבל זיך פאַרקלעמט און דאָס גענדזל איז געבליבן הענגען מיט אויסגעצויגענע לאַפּקעס און מיט פאַרגלײַזטע אויגן. די ציגײַנערין האָט דאָס לעבעדיקע גענדזל באַקלעפּט מיט ליים, די פעדערן זאָלן זיך אַליין אָפּצופּן און האָט עס אַרײַנגעלייגט אין פײַער. זי האָט פאַרשאַרצט דאָס קלייד ביז איבער די קניִען, אָפּגעוואַשן פון די הענט און פיס דעם ליים און אַרויס צום ציגײַנער.

דער ציגײַנער האָט זיך באַהאַלטן הינטער אַ פאַרצווײַגטן בויב, ווי מען באַהאַלט זיך פאַר אַ קליין קינד. ער האָט זיך געדרייט אַרום דעם בוים, תּמיד אויסגעקומען הינטער אירע פּלייצעס, און די ציגײַנערין האָט אים געזוכט, נישט געוווּסט, וו ער איז אַהינגעקומען. דער ציגײַנער איז אָפּער פון הינטערן בוים, צעשפּרייט די הענט, האָט די ציגײַנערין מיט אַ פרייִלעכן קוויטש זיך א וואָרף געטון אים אויפן האַלדז. זיי האָבן זיך אויסגעצויגן און זיך גענומען קײַקלען איבערן גראָז, ווי קודלאַטע הינט.

שרהקע האָט זיך שיר נישט צעלאַכט אויפן קול, וואָס גרויסע שפּילן זיך ווי קינדער, דערפילט ווי פון שפּיץ פינגער צעוואַקסט זיך עפּעס איבער אירע אַלע גלידער. האָט זי אײַנגעהאַלטן דעם אָטעם און זיך פאַרשעמט.

זי האָט מיט אַ מאָל אַ צאַפּל געטון — אַ יונג פייגעלע איז אַרויסגעפאַלן פון אַ נעסט, און געבליבן ליגן נעבן איר, ווי אַ שטיין, שרהקע האָט געכאַפּט דאָס פייגעלע, עס געמונ־טערט, אַרײַנגעשטעקט דאָס שנעבעלע זיך צווישן די ליפּן, גע־הויכט, באַנעצט דאָס שנעבעלע מיט שפּײַעכץ, איז דאָס פיי־געלע צו זיך געקומען. זי האָט אַרײַנגעלייגט דאָס פייגעלע אין בוזעם. דאָס קליינע נפשל האָט געוואַרעמט הינטערן האַרץ, געגלעט מיט די פליגעלעך, מיטן שנעבעלע און אַן אָנגענעמער, פרישער ריח פון געבראָטענער גאַנדז האָט גערעגט, מיד גע־מאַכט — האָט שרהקע פון גרויס גליק אַזש פאַרמאַכט די אויגן.

און איבער דער ווײַסל האָט זיך געטראָגן וואַנדע, גע־שפּרייט די פאָלעס פון איר קלייד איבער די שפּיצן פון די ביימער — האָבן זיי אויסגעזען, ווי קופּערנע און בורשטינענע זײַלן. זי איז מיט אַ מאָל געבליבן הענגען אַנטקעגן דער פאַר־גייענדיקער זון, זיך געוויגט אויף דורכזיכטיקע וואָלקנדלעך, און אָפּגעגאָסן שרהקען מיט פליטערלעך, מיט בלענדנדע שרויטנדלעך.

און די מאַמע, אַ וואַסערדיקע, געשלייערט אין שבתדיקע טערקישע שאַלטיכער, האָט גערופן, איר געוויזן שנירלעך פּערל, לאַנגע דימענטענע אויררינגגלעך, אַראָפּגענומען פון האַרץ אַ כותל־מערבי, גרויס ווי אַ גאָלדן טעצל און זיך געשפּילט, גערופן צו זיך...

די פײַכטע, פרישע ערד האָט פון צופיל פרישקייט זיך אַזש געשפּאָלטן, דערפילט אין זיך מיליאָנען באַשעפענישן, האָט די ערד מיט טויזנטער ריחות שווער און אָפּגעהאַקט געאָטעמט, זיך צעברומט און אײַנגעהילט, אײַנגעשלעפערט אַלץ אַרום.

שרהקע האָט דערפילט, ווי די ערד קילט איר לײַב, ווי די ריחות פאַרשיכורן זי, האָט זי זיך אײַנגעגראָבן מיט די שפּיצן פון די פיס, פון די הענט אין דער פײַכטער ערד, האָט די ערד זי דורכגענומען. אירע אַלע קעמערלעך, וואָס זענען

געשלאָפֿן פּופּצן יאָר. האָבן זיך ביסלעכווײַז גענומען עפֿענען, ווי זיי וואָלטן אָנגעקוואָלן פֿון דער ערד, געוואָרן פֿולער, אײַ־בערגאַנגען, האָט שרהקע נאָך שטאַרקער פֿאַרקוועטשט די אויגן.

אַ נישט צופֿרידענע, וואָס שרהקע קומט נישט, האָט וואַנדע געכאַפּט איין וואָלקנדל נאָכן צווייטן, זיי אָנגעוואָרפֿן ווי אַ באַרג, פֿון כעס צעבראָכן דעם באַרג, איז פֿון די וואָלקנס אַרויס דער יונגער פּאָטאָצקי אויף אַ שוואַרץ צוגאָוון פֿערד, זיך גע־טראָגן צו שרהקען.

אַ בויגיקער, מיט בלאָנדע לאָקן, איז ער געבליבן שטיין מיטן פֿערד, אין דער העלפֿט געבויגן.

— שיינע פּאַננע, שרעק זיך נישט! דאָס בין איך, דײַן געליבטער. איבער פֿעלדער, איבער וועלדער זוך איך דיך. דעמבעס זענען אַלט געוואָרן, פֿון אַלטקייט געפֿאַלן, פֿעט גע־מאַכט די ערד, אַרויסגעשפּאַרט צו די וואָלקנס נאָך שטאַרקערע דעמבעס, און איך זוך דיך אַלץ. איצט וועט אונדז שוין קיי־נער נישט שיידן! קום, שיינע פּאַננע, זעץ זיך אויף מײַן שוואַרצן פֿערד, האַלט זיך פֿאַר מײַן ווײַסן פּלאַשטש. קום! די טישן זענען געגרייט, די געסט וואַרטן אויף אונדז, און מײַן פּאַלאַץ איז וויסט אָן דיר — — —

דער גראַף האָט זי גענומען אין זײַנע אָרעמס, זי גע־טוליעט אין ווײַסן פּלאַשטש, און דאָס פֿערד איז געפֿלויגן, זיך געטראָגן ווי אַ שוואַרצער אָדלער, וואַלד אײַן, וואַלד אויס.

שרהקע האָט דערפֿילט, ווי דעם גראַפֿס בלייכע ליפּן גליִען, ברענען, האָט זי זיך געטוליעט צו אים אַלץ שטאַרקער, שטאַרקער, או־ה!

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

עטוואָס אַ מידע, אַ פֿאַרחלומטע, האָט זיך שרהקע אויפֿ־געשטעלט, אויסגעגלײַכט דאָס צעקנייטשטע קליידל, און דער־פֿילט, אַז זי איז געוואָרן אַן אַנדערע. זאַכן, וואָס זי האָט ביז אַהער כמעט נישט באַמערקט, האָבן מיט אַ מאָל אויפֿגעבליצט בײַ איר אין מוח און זי האָט זיי גאָר אַנדערש געזען. שרהקע האָט זיך פֿאַרשעמט פֿאַר זיך אַליין און זיך אַרומגעקוקט. איר

האָט זיך אויסגעדאַכט, אַז אין דעם האַלב טונקעלן וואַלד, ער־
גען דאָרט הינטער ביימער זיצט דער טאַטע, ברײַנע, ברוך,
לאָזן קיין אויג נישט אַראָפּ פון איר — איז זי שטאַרק רויט
געוואָרן. פון אַלע זײַטן האָט זי דערהערט טריט. דערזען אַזוי
פיל הענט, האָט זי גיך אַרויסגענומען פון בוזעם דאָס פייגעלע,
עס אַרויפגעשטעלט אויף אַ צווײַג און זיך געלאָזט גיין אַהיים.

דער וואַלד האָט גערוישט, דאַכט זיך, געדיכטער גע־
וואָרן, און דאָ און דאָרט זענען געשטאַנען בויגיקע יונגען מיט
צעשפּרייטע הענט און געוואַרט אויף איר — האָט זיך שרהקע
צום ערשטן מאָל דערשראָקן צו גיין מיטן וואַלד און איז גע־
גאַנגען מיט דער ווײַסל.

דאָס געזאָלצענע ווינטל, וואָס עס האָט זיך געטראָגן פון
דער ווײַסל, האָט זי אויסגעניכטערט, און שרהקע האָט זיך דער־
פילט נאָך פרישער און גליקלעכער. זי איז כמעט געלאָפן
אַהיים, אָנגערירט אויפן וועג יעדן בוים, יעדן קוסט, זיך דער־
מאָנט אָן ברוכן, ווי ער איז געזעסן אויפן פערד און געמאַכט
קולות, און זי האָט זיך שטאַרק צעלאַכט. עס איז איר מיט אַ
מאָל קאַלט געוואָרן. שרהקע האָט גענומען לויפן נאָך גיכער.
נישט געוואָלט טראַכטן, איז, ווי אויף צו להכעיס, ברוך, אַן
אויסגעווייקטער, אַ שרעקעדיקער, איר אַלץ געקראָכן אין קאָפּ
אַרײַן.

אויפן הויף האָט זיך שרהקע אָפּגעשטעלט. דער קאַלטע־
נעוואַטער הונט מיטן דרענגל צווישן די פיס, איז אַרויס
פון דער בודע, זיך איבערגעצויגן מיט אַ הייזעריקן ביל גלאַט
אין דער וועלט אַרײַן, אין זיך גענומען רײַבן אַרום שרהקען.
דער הונט האָט עפּעס דערשמעקט, זיך מיט אַ מאָל דערפילט
פרישער, זיך גענומען יאָגן נאָכן אייגענעם עק. האָט אָבער
דאָס דרענגל אים אָפּגעשלאָגן די הינטערשטע לאַפּעס, האָט ער
זיך אויסגעצויגן נעבן דער בודע און זיך פאַרקוקט. די הינער
זענען שוין געזעסן אויף די לייטערלעך און געדרימלט. די
קוואָקע האָט גדלותדיק, ווי אַ באַיאָרנטע באַלעבאָסטע, גערופן
די קינדער שלאָפן, געשאַרט מיט די פיס, מיטן שנאָבל, גע־

פונעם אַ קערנדל — און אַ מחנה קורטשאַקעס האָבן זיך גע־וואָרפן צו דער מוטער, געזוכט מיט די שנעבעלעך.

אַ שוואַרצער קרוק*) מיט אַ שוואַרצן קרומען שנאָבל, ווי אַ האַק, האָט זיך באַוויזן זייער הויך, זיך געדרעדלט, דורכגע־שניטן פאַרשידענע קרייזן און געקוקט מיט איין בייז אויג אויף די קורטשאַקעס. די הון האָט גענומען קוואָקען, צעשפרייט די פליגל, אויפגעשטעלט די פעדערן, אַרונטערגענומען די קינ־דער.

דער קרוק האָט זיך אַראָפּגעלאָזט. דער שוואַרצער קרו־מער שנאָבל אָפן, דאָס אויג רויטלעך, שפריצט פייער. די הון האָט זיך געוואָרפן מיט אַ קוואָקעריי אויפן פויגל. עס האָבן זיך באַוויזן פעדערן, דער קרוק האָט זיך צוריקגעצויגן און פון דער הון האָט געטריפט בלוט.

דער קרוק האָט זיך אַרויפגעדרעדלט זייער הויך, אַרויס־געלאָזט אויפן וועג אויפטרייסלענדיקע געשרייען, באַלד צו־ריק אַראָפּ, זיך געוואָלט וואַרפן אויף דער הון. דער קרוק האָט אַ האַסטיקן דריי געטון מיטן פליגל, געכאַפּט מיטן שנאָבל אַ קורטשאַקל און פאַרשוווּנדן.

די הון איז געלאָפן איבערן הויף ווי אַ משוגענע און געקוואָקעט.

מיט אַ מאָל, ווי איבער נאַכט, איז שרהקע אויסגעוואַקסן פון אירע קליידער, געוואָרן שענער און צייטיקער פון טאָג צו טאָג. די שפּיציקע הענט און פיס, וואָס האָבן זיך געהאַלטן אין איין וואַרפן אין די אויגן, ווי דער קערפּער וואָלט פון עפּעס אַנדערש גישט באַשטאַנען, זענען מיט אַ מאָל פאַרשוווּנדן. די צעפּאַרעטע ערד, די זון, האָבן זי פאַר די עטלעכע זומער־חדשים דורכגענומען, ווי אַ זאַפטיקע פרי, ווען זי ווערט צײַ־טיק, און די רײַפקייט האָט אַרויסגעקוקט פון איר לײַכט זו־מערקלייד.

---

*) אַ פויגל פון אָדלער־מין

זי איז זעלטן ווען געזעסן אין שטוב. גאַנצע טעג איז זי געווען אין וואַלד, זיך פאַרקליבן טיף, ווו דער וואַלד איז געדיכט און ווו מען זעט זעלטן ווען. און פונקט ווי אַ כישוף-מאַכער טוט אַ מאַך מיטן שטעקעלע און רופט אַרויס וועמען ער וויל, אַזוי האָט שרהקע נאָר געדאַרפט זיך אַוועקלייגן הינטער אַ בוים, פאַרמאַכן די אויגן און דער יונגער פּאָטאָצקי מיט די בלאָנדע לאָקן איז געשטאַנען נעבן איר און זי האָט מיט אים געטון, וואָס איר מיידלשע האַרץ האָט געגלוסט.

זי האָט אים כמעט תמיד פאַרטוישט אויף קראַנענבערגן. ווען זי האָט באַפרייט פון דער תפיסה, זיך פאַרקליבן מיט אים טיף אין וואַלד, געוואָלט אים האָבן נאָר פאַר זיך. און אַז זי האָט זיך פון צופיל פרייד פאַרבענקט, האָט זי זיך געלאָזט מיט קראַנענבערגן איבער דער וועלט. ווו זיי האָבן זיך באַוויזן, זענען מענטשן געוואָרן גליקלעך, אויפגעהערט זיך צו טיילן אין רייכע, און אָרעמע, איבערגעלאָזט די הייזער אָפן און טאַנצנדיק זענען קינדער און קייט זיי אַנטקעגן געקומען.

און אַז זי האָט געעפנט די אויגן און זיך דערמאָנט, אַז דאָס אַלץ איז נישט מער ווי אַ חלום, האָט איר עפּעס אויך נישט שטאַרק באַנג געטון. ווי זי וואָלט נישט געגלייבט, און האַלב פאַרזשמורענדיק די אויגן, האָט זי ווייטער געצויגן דעם חלום און שעהן לאַנג געפלאַפּלט מיטן בויגיק יינגל.

שרהקע איז געלעגן הינטער אַ בוים אין אַ ווייס באַטיסטן קליידל. זי האָט אַרויסגערוקט איבערן שטערן אַ צעפּאַטלטע קוטשמע האָר, צוויי מאָל אַרומגענומען די האָר מיט איר לאַנגער ביישט קרעלן, זיי אויסגעפלאָכטן ווי אַ קרוין און געשמייכלט צום בויגיקן יינגל, געשמייכלט צו קראַנענבערגן.

— און דו האָסט מיך טאַקע ליב? שטאַרק ליב?

— אוודאי האָב איך דיך ליב!

— ס'אַ ליגן. ווען דו האָלסט מיך ליב געהאַט, וואָלסטו נישט נאָכגעטראָגן צעשקען דעם שלעפּ.

— אַז דו ווילסט נישט, ביסט איינגעשפּאַרט. נישט נאָר דעם שלעפּ וואָלט איך דיר נאָכגעטראָגן, נאָר אפילו די טריט געקושט...